

maart 1965
5e jaargang no. 1

AFRIKA-STUDIECENTRUM • LEIDEN • NEDERLAND

Kroniek van afrika

UNIVERSITAIRE PERS LEIDEN

Kroniek *van Afrika*

INHOUD

CHRONOLOGISCH OVERZICHT	3-37
ASPECTEN: Tshombe en de rebellie — Enkele overwegingen bij de invoering van het een-partijstelsel in Kenia — Debat over volks- hoofden en openbare mening	38-47
BIJDRAGEN:	
Robert W. Steel — Problems of Food and Population in Tropical Africa	48-64
H. O. Heerma van Voss — Indrukken van het Algemeen Middelbaar Onderwijs in Congo	65-80

CHRONOLOGISCH OVERZICHT*

A. Algemeen

AFRIKA EN DE EUROPESE ECONOMISCHE GEMEENSCHAP

Van 6 tot 10 december kwam te Dakar voor het eerst na de inwerking-treding op 1 juni 1964 van het nieuwe associatieverdrag het associatie-parlement van de Europese Economische Gemeenschap bijeen. In dit parlement beschikken de 18 geassocieerde Afrikaanse landen over 54 zetels, evenveel als de zes van Europa. De vergadering van Dakar was niet voll-talig, omdat Boeroendi, Somalië en Congo-Léopoldville geen afge-vaardigden hadden gezonden.

Het parlement nam een aantal resoluties aan, waarin onder meer werd gevraagd om de oprichting van EEG-informatiebureaus in de 18 Afrikaanse landen, om meer financiële steun aan pogingen een grotere variatie in de Afrikaanse landbouwproductie te brengen, om meer gelden voor be-studering en voorbereiding van door het Europese ontwikkelingsfonds gefinancierde projecten, om grotere afname van Afrikaanse producten door Europa en om regelingen die een vast prijsniveau voor deze producten waarborgen.

Op 9 februari begonnen te Brussel weer onderhandelingen met Nigerië over mogelijke associatie van dat land met de EEG. De Commissie bood Nigerië aan te profiteren van het binnentarif van de EEG voor een bepaald gedeelte van haar export naar de Europese markt. Deze beperking geschiedt op wens van Frankrijk en beoogt de export van de eerder geassocieerde Afrikaanse landen te beschermen. Nigerië is genegen voor een beperkt aantal producten uit de landen van de EEG tariefsverlaging te verlenen. Deze tegenprestatie werd echter te gering geacht. In april zullen de onder-handelingen worden voortgezet.

ARABISCHE LIGA

Van 9 tot 12 januari kwamen de regeringshoofden van de 13 landen, aangesloten bij de Arabische Liga, te Kairo bijeen.

Onderwerp van bespreking was wederom de kwestie Israël en in de eerste plaats de technische, financiële en militaire kanten van het plan Israël te beroven van Jordaanwater. Jordanië is reeds met afvloeiings-

* Afgesloten op 15 februari. Chronologisch overzicht en Aspecten werden verzorgd door P. A. Emanuel, J. F. Holleman, J. van der Meulen en J. J. G. M. Vroemen.

werkzaamheden bezig, Syrië zal spoedig volgen. Libanon, even beducht voor een Israëlische militaire tegenactie als voor militaire hulp van 'revolutionaire' Arabische staten, aarzelt nog. Een commissie zal bepalen of de kunstwerken, die in Libanon zijn geprojecteerd niet beter in Syrië kunnen worden gebouwd. Militaire hulp zal niet automatisch worden gegeven, doch slechts op verzoek van de Libanese regering.

Er zullen maatregelen worden genomen tegen landen, die nieuwe betrekkingen met Israël aangaan en die dit land helpen bij de opbouw van zijn militaire potentiël.

In mei zullen de regeringshoofden opnieuw vergaderen.

ARABISCHE GEMEENSCHAPPELIJKE MARKT

In 1964 besloten Egypte, Syrië, Irak, Jordanië en Koeweit tot de oprichting van een Arabische gemeenschappelijke markt, die over 10 jaar moet zijn verwezenlijkt.

Op 1 januari zijn de eerste regelingen voor deze markt van kracht geworden. De regelingen houden in dat de onderlinge douanetarieven voor landbouwproducten en grondstoffen met 20 % en die voor industrie-producten met 10 % zijn verlaagd.

De vijf deelnemers hopen dat alle Arabische staten tot de markt zullen toetreden.

ISLAMITISCH WERELDCONGRES

De zesde conferentie van het Islamitisch Wereldcongres, die te Mogadishoe werd gehouden en op 30 december eindigde, nam voor wat Afrika betreft de volgende resolutie aan.

Op de Afrikaanse landen werd een beroep gedaan hun betrekkingen met Israël te herzien 'voordat het te laat is om de Afrikaanse eenheid te bewaren'. De Arabische staten werd gevraagd de relatie met Afrikaanse landen, die betrekkingen onderhouden met Israël, te herzien.

Het congres eiste de vorming van een commissie, bestaande uit vertegenwoordigers van Islamstaten, het Vaticaan en de Orthodoxe Kerk, die onder leiding van U Thant een onderzoek moet instellen naar de naleving van de rechten van de mens door de Ethiopische overheid, in verband met onderdrukking van Ethiopische Moslims.

De onderdrukking van de nationale bevrijdingsbewegingen in Frans-Somaliland werd veroordeeld.

Het congres steunde alle territoriale eisen (Frans-Somaliland, delen van Ethiopië en Kenia) van Somalië.

Een Ethiopisch dagblad veroordeelde het congres wegens inmenging in de binnenlandse aangelegenheden van vele landen en merkte op dat Egypte, Algerije en Irak dit congres niet hadden gesteund.

ORGANISATIE VAN AFRIKAANSE EENHEID (OAU/OUA)

Begin januari werd bekend gemaakt, dat de uit het koloniale tijdperk daterende Commissie van technische samenwerking voor Afrika is opgegaan in de wetenschappelijke en technische commissie van de OAU.

Midden januari hield de economische en sociale commissie van de OAU in Kairo haar tweede zitting. Zij vroeg de secretaris-generaal van de OAU een commissie van deskundigen te vormen, die belast zal worden met: de bestudering van het vraagstuk in hoeverre deelneming van Afrikaanse landen aan buitenlandse blokken de economische integratie van Afrika in de weg staat; de bestudering van de structuur van de regionale landengroepen in Afrika; het geven van aanbevelingen voor interregionale samenwerking en de bestudering van de mogelijkheden tot het voeren van een gezamenlijke economische politiek tegenover derde landen. Een commissie van 14 landen is in het leven geroepen, die in samenwerking met de economische commissie voor Afrika van de Verenigde Naties, maatregelen moet voorbereiden ter verwezenlijking van de aanbevelingen van de Geneefse handelsconferentie (23 maart—15 juni 1964).

Eind januari vergaderde de defensiecommissie van de OAU in Freetown. Zij besloot aan de ministersvergadering voor te stellen om een Afrikaanse defensieorganisatie op te richten, die zich voornamelijk zal bezighouden met de onderlinge hulp bij militaire opleidingen.

Eveneens eind januari keurde de onderwijs- en culturele commissie van de OAU te Lagos een resolutie goed tot oprichting van een instituut voor Afrika-studies. Dit instituut zal onder meer onderzoek verrichten op sociologisch, ethnologisch, historisch, geografisch en economisch gebied.

(OAU-activiteiten ten aanzien van Frans-Somaliland, Congo-Léopoldville en Angola zijn vermeld onder de desbetreffende landen.)

AFRIKAANS-MADAGASSISCHE GEMEENSCHAPPELIJKE ORGANISATIE (OCAM)

Op een vergadering, die te Noeaksjot van 10 tot 12 februari plaats vond, hebben 12 van de 14 staatshoofden van de voormalige Afrikaans-Madagassische Unie (UAM) de Afrikaans-Madagassische Gemeenschappelijke Organisatie opgericht. De president van Congo-Brazzaville stuurde zijn minister van binnenlandse zaken Bicoumat, Rwanda was in het geheel niet vertegenwoordigd. Officieel heette de bijeenkomst 'ontmoeting van staatshoofden van Franssprekend Afrika'. Deze benaming was gekozen om de tegenstanders van de omzetting van de UAM in de Afrikaans-Madagassische Unie van Economische Samenwerking (UAMCE) in maart 1964 toch aan de conferentietafel te krijgen. De tegenstanders,

Ivoorkust, Niger, Boven-Volta, Centraalafrikaanse Republiek en ook Madagascar, hoewel de minister van buitenlandse zaken van dit land in april het handvest van de UAMCE wel had geparafeerd, maakten bezwaar tegen het loslaten in de UAMCE van de politiek-organisatorische banden tussen de 14 landen, zoals deze in de UAM bestonden. De nieuwe organisatie, de OCAM, zal zowel een politiek als economisch karakter dragen.

Uitvoerig werd gesproken over de buitenlandse steun aan opstandige bewegingen; in dit verband werd veel aandacht besteed aan de Congolese crisis. Premier Tshombe had twee afgezanten gestuurd, die eerst niet, later, onder protest van de vertegenwoordiger van Congo-Brazzaville, weer wel in Mauretanië werden toegelaten en die buiten de zittingen om besprekingen voerden met de staatshoofden. De Belgische minister van buitenlandse zaken zond de heer Rotschild om de staatshoofden te bewegen tot militaire steun aan de Congolese regering. Ghana werd veroordeeld vanwege het steunen van opstandige bewegingen. Een poging van de Ententelanden eenzelfde veroordeling van de Chinese Volksrepubliek te verkrijgen, mislukte.

De vergadering nam de volgende besluiten:

1. de staatshoofden der OCAM-landen zullen, indien de Ghanese regering haar houding niet wijzigt, de komende topconferentie van de Organisatie van Afrikaanse Eenheid (OAU) te Accra boycotten;
2. over het voorstel van de Ivoorkustse president een meervoudige nationaliteit in te stellen voor de onderdanen van de OCAM-landen, zal op de volgende vergadering van de staatshoofden door hem een rapport worden uitgebracht;
3. een gemeenschappelijke uitnodiging te zenden aan president de Gaulle.

Hieronder volgen de belangrijkste passages van het slotcommuniqué:
' . . . De nieuwe organisatie, OCAM genaamd . . . is een Afrikaanse hergroepering die tot doel heeft, in het kader van de OAU de samenwerking en solidariteit tussen de Afrikaanse staten alsmede Madagascar te versterken, teneinde hun ontwikkeling op politiek, economisch, sociaal, technisch en cultureel gebied te versnellen Betreffende de Afrikaanse situatie, overwegende dat de malaise waaraan de OAU lijdt in wezen voortkomt uit het niet respecteren van het handvest, overwegende dat het respect voor de soevereiniteit van de staten en het niet inmengen in hun binnenlandse aangelegenheden de conditiones sine quibus non vormen voor de vrede en ontwikkeling in Afrika, overwegende dat de situatie in Congo-Léopoldville en de intensivering in Afrika van de koude oorlog door de twee blokken een voortdurend gevaar vormen voor het voortbestaan van de OAU en de onafhankelijkheid van de Afrikaanse landen,

. . . . bevelen de staatshoofden van de Organisatie een ieder voorzichtigheid en waakzaamheid aan.

Zij bevestigen plechtig de dringende noodzaak de vrede in Congo-Léopoldville te herstellen door hulp aan de wettige regering ter bespoediging van de nationale verzoening in orde en vrijheid, overeenkomstig de resoluties van de conferentie van Addis Abeba en van de Veiligheidsraad. Zij bevelen tegelijkertijd een verzoening tussen Congo-Léopoldville en haar buurstaten aan. Zij veroordelen krachtig de handelwijze van sommige landen, met name Ghana, die agenten van opstandige bewegingen toelaten en op hun grondgebied opleidingskampen organiseren.

Bijgevolg besluiten zij deze zaak aanhangig te maken bij de OAU en een beroep te doen op het gezonde Afrikaanse verstand van alle staatshoofden van het continent, opdat een klimaat van samenwerking in gelijkheid zich zo spoedig mogelijk in de plaats stelt van het huidige klimaat van wantrouwen en van wedloop naar leadership door inmenging in de binnenlandse aangelegenheden van andere staten’

Het algemeen secretariaat van de OCAM, dat onder leiding zal staan van de Senegalees Diakha Dieng, wordt in Jaoendee gevestigd. Het voorzitterschap van de Organisatie zal door de Mauretaanse president Moktar Ould Daddah worden waargenomen. De volgende vergadering van staatshoofden zal te Tananarive in januari 1966 plaatsvinden. Deze zal worden voorafgegaan door een conferentie van de ministers van buitenlandse zaken, die een ontwerp moeten maken van de opbouw van de Organisatie.

AFRIKAANSE REGIONALE CONFERENTIE VAN DE INTERNATIONALE ARBEIDSORGANISATIE (ILO)

Deze tweede conferentie — de eerste van deze aard vond in 1960 te Lagos plaats — werd van 30 november tot 12 december in Addis Abeba gehouden.

Van de onafhankelijke Afrikaanse staten waren Mali en Guinee niet vertegenwoordigd, Zuid-Afrika had geen uitnodiging ontvangen. Frankrijk was de enige koloniale mogendheid, die een afvaardiging had gezonden. Een tiental niet-Afrikaanse staten — België en Portugal ontbraken echter — had waarnemers gestuurd. Van de 115 afgevaardigden waren 57 regerings-, 28 werkgevers- en 30 werknemersvertegenwoordigers.

Hoewel de agenda dit punt niet vermeldde, werd uitvoerig gediscussieerd over de vrijheid der vakbeweging. Over dit onderwerp stonden de meningen van het Panafrikaanse Vakverbond (AATUF/UPSA) enerzijds, die van de Confederatie van Afrikaanse Vakverenigingen (CSA) en van de Panafrikaanse Unie van Gelovige Arbeiders (UPTC) anderzijds, tegenover elkaar. Volgens de woordvoerder van de AATUF, de Malinese staatssecretaris van ambtenarenzaken en arbeid, Diarra, behoort de vak-

vereniging een in de staat geïntegreerd orgaan te zijn, met als taak het meehelpen aan de door de partij uitgestippelde sociale en economische politiek (dit 'staatsyndicalisme' is dus alleen mogelijk in een een-partijstaat).

David Soumah (CSA) en Gilbert Pongault (UPTC) spraken zich uit voor onafhankelijkheid van de vakvereniging tegenover staat en partij en voor het recht der arbeiders eigen vakverenigingen op te richten.

De algemeen directeur van het Internationaal Arbeidsbureau, Morse, zei dat de ILO in deze controverse geen standpunt inneemt; voor haar is vooral van belang of de verschillende vakverenigingen werkelijk de arbeiders vertegenwoordigen. De ILO kan op twee manieren de Afrikaanse vakbeweging helpen: aan de top door bevordering van het gesprek tussen de verschillende tendenties en aan de basis door hulp bij de opbouw van primaire vakorganisaties.

Op de agenda stonden de volgende punten: 1. de werkgelegenheid en arbeidsvoorwaarden van de Afrikaanse vrouw en 2. methoden en beginselen van de loonregeling. De resolutie met betrekking tot het eerste punt vraagt voor de vrouw in het arbeidsproces een gelijkwaardige positie aan die van de man.

Aangaande het tweede punt werd een verbetering van het huidige en toekomstige loon overeenkomstig de plaatselijke economische situatie geëist, alsook een gelijkmatige verdeling van het nationale inkomen onder de arbeidende bevolking.

De vergadering beval onderhandelingen aan tussen de ILO en de Organisatie van Afrikaanse Eenheid ter regeling van hun onderlinge betrekkingen.

B. Regionaal en Territoriaal

NOORD-AFRIKA

Maghreb

Eerst in Rabat, daarna in Tanger vergaderden van 25 tot 28 november de ministers van economische zaken van de 4 Maghreblanden met vertegenwoordigers van de economische commissie voor Afrika van de Verenigde Naties. De oprichting van een permanent raadgevend comité, waartoe de ministers reeds hadden besloten op een conferentie in Tunis de vorige maand, is nu een feit geworden. Het comité, dat minstens een maal in de 4 maanden bijeen zal komen, houdt zich bezig met de verhouding van de Maghreblanden tot de Europese Economische Gemeen-

schap, met het op elkaar afstemmen van de verschillende ontwikkelingsplannen en met het in evenwicht brengen van de onderlinge handel. Ter coördinering van de industrie is een industrieel studiecentrum opgericht. Dit centrum, dat in Tripoli komt, zal voor een belangrijk deel door de Verenigde Naties worden gefinancierd.

Van 5 tot 12 december bracht koning Hassan II van Marokko met een gevolg, bestaande uit ministers en parlementsleden van alle partijen, een bezoek aan Tunesië. Het is niet waarschijnlijk dat president Bourguiba, na de verschillende mislukte pogingen, wederom heeft getracht te bemiddelen tussen Marokko en Mauretanië. Tussen beide landen werden 8 overeenkomsten gesloten, waaronder twee betreffende diplomatieke betrekkingen, een vestigings- en een cultureel akkoord.

Marokko

De laatste tijd wordt tussen Marokko en Frankrijk een reeks onderhandelingen gevoerd, met als doel een herziening van de betrekkingen tussen beide landen. De huidige betrekkingen berusten voornamelijk op de naar Marokkaanse mening verouderde verdragen van 1957. Het gesprek dat koning Hassan II tijdens zijn niet-officiële bezoek aan Frankrijk van 12 tot 14 december met generaal de Gaulle had, zal zeker over deze herziening zijn gegaan. Op 7 januari voerde de minister van buitenlandse zaken Benhima met zijn Franse ambtgenoot voorbereidende besprekingen over de Franse financiële hulp en over schadeloosstellingen voor te nationaliseren Frans grondbezit. De handelsbesprekingen, die midden januari mislukten, omdat Marokko, dat een positieve handelsbalans met Frankrijk bezit, weigerde de invoerbepalingen op Franse goederen op te heffen, zullen in april worden voortgezet. Reeds langer dan een halfjaar wordt onderhandeld over nieuwe verdragen voor culturele en technische samenwerking. De Marokkaanse regering vindt haar aandeel van 89 % in de betaling van de salarissen van de ongeveer 10.000 Franse leerkrachten te hoog. Ter bezuiniging en tevens ter bespoediging van de marokkanisatie verlangt zij inkrimping van het aantal Franse technici. Met het oog op de versterking van het militaire potentieel van Algerije wenst Marokko te onderhandelen over een meer omvangrijke militaire steun van Frankrijk.

Op uitnodiging van generaal Franco nam de koning midden februari deel aan een jachtpartij in Spanje. Volgens een Spaanse woordvoerder hebben de twee staatslieden alleen gesproken over de economische relaties tussen hun landen en niet over de territoriale aanspraken van Marokko op de Spaanse bezittingen in Noord-Afrika.

De koning belastte in januari zijn oom Hassan Ben Driss met het departement van zaken betreffende Sahara en Mauretanië, dat voordien (sinds augustus 1964) werd beheerd door de premier.

n januari werd begonnen met een drie-jarenplan, dat voorziet in de ontwikkeling van de landbouw, van een toeristische industrie en in de vorming van kader. Door een sterke bezuiniging op de overheidsuitgaven en door belastingen wordt in 1965 een begrotingsoverschot (vorig jaar een tekort van f 750 mln) verwacht, waarmee dit plan ten dele kan worden gefinancierd.

Een wet, die eenheid in het rechtssysteem brengt en verplicht tot gebruik van Arabisch in de rechtspraak, werd begin februari van kracht.

Tijdens de Ramadan zijn ongeveer 600 personen gearresteerd, die door de politie waren betrapt op het eten in openbare gelegenheden. Zij kregen ongewoon zware straffen, nl. 2 tot 3 maanden gevangenis alsmede f 90 boete.

Op 13 februari werd te Casablanca in het bijzijn van leiders van alle politieke partijen het 7e congres van de 'rechtse' oppositiepartij, de Istiqlal, geopend.

Algerije

Op 2 december wijzigde president Ben Bella zijn kabinet. Onder de president ressorteren, behalve het departement van binnenlandse zaken, nu ook de departementen van voorlichting en financiën, waarmee een bij de president gedetacheerd minister is belast. Het departement van nationale economie is in drieën gesplitst: in industrie en energie (onder leiding van Boumaza); in handel en in financiën. Twee voormalige leden van de in de oorlog in Tunesië zetelende voorlopige Algerijnse regering hebben in het gewijzigde kabinet geen zitting meer.

De politiek-georganiseerde oppositie tegen Ben Bella is nog verder ineengeschrompeld. In december keerde de ex-vice-premier Rabah Bitat uit Parijs, waar hij sedert het najaar van 1963 verbleef, terug. In januari heeft het enige in Algerije verblijvende lid van het nationale comité ter verdediging van de revolutie, dat in juli 1964 door de leiders der oppositie-groeperingen werd opgericht, zich achter de regering geschaard. Twee andere leden van dit comité, Boudiaf en Khider hebben zich in Spanje gevestigd. De Franse regering had in december Khider het land uitgewezen.

In december werd het Frans-Algerijns handelsakkoord voor 1965 ondertekend. De beide landen behouden een bevoorrechte positie, zij het een iets geringere dan voorheen, op elkaars markten. In dezelfde maand kwam, tijdens een bezoek van Boumaza aan Bonn, een verdrag van samenwerking met West-Duitsland tot stand. De Duitse regering zal op haar kosten technici en deskundigen zenden, technische scholen installeren, Algerijnse stageaires ontvangen en bepaalde studies voor agrarische en industriële projecten laten verrichten. De Chinese Volksrepubliek deed in februari de toezegging dat zij de door het FLN geleide volksmilitie van materiaal zal voorzien.

In december en januari brak een golf van stakingen uit, die niet werden gesteund door het Algerijnse vakverbond (UGTA). Voor het eerst sedert de onafhankelijkheid werden hierdoor ook overheids- en semi-overheids-bedrijven getroffen. De stakers eisten een forse loonsverhoging. Na een kleine loonsverhoging en de belofte dat de zaak later nog eens zal worden herzien, gingen de meeste arbeiders weer aan het werk. Vermoedelijk vormden de jaarlijks terugkerende prijsstijgingen tijdens de Ramadan de aanleiding tot de sociale onrust. In verband met de stakingen vergaderde de uitvoerende commissie van de UGTA met Ben Bella. Er werd besloten in maart een congres van de UGTA bijeen te roepen. Dit congres zal een nieuwe leiding kiezen en de structuur van het vakverbond democratiseren.

Begin januari werd de stad M'Sila door een aardbeving getroffen. De ramp eiste 4 mensenlevens en maakte 15.000 mensen dakloos.

Tunesië

President Bourguiba benoemde in januari Masmoudi tot zijn ambassadeur in Parijs. In 1961 viel Masmoudi, die toen minister van voorlichting was, in ongenade, omdat hij kritiek had op de persoonlijke macht van de president.

De Fransen in Tunesië kregen in januari het recht om zich in verenigingen te organiseren. Dit recht was hun in 1959 ontnomen.

In december ontstonden in Msaken (nabij Sousse) moeilijkheden, toen de overheid de oprichting eiste van een coöperatie, waarbij alle bezitters van olijfgaarden zich moesten aansluiten. Partij en overheid hadden de eigenaren jaren lang hierop voorbereid. Deze coöperatie, die het particulier bezit niet zou opheffen, had tot doel de productie te rationaliseren en een geleidelijke vervanging van de sterk verouderde olijfbomen door te voeren. Na een protestbetoging van de eigenaren greep de regering krachtig in. Het land van 150 eigenaren werd geconfisceerd, 147 arrestaties werden verricht en 7 partijcellen, die niet voor hun taak waren berekend, werden ontbonden.

De minister van economische zaken Ben Salah maakte in januari bekend, dat Tunesië in 1966 1 mln ton olie zal produceren, dat is ruim voldoende om het binnenlands verbruik te dekken.

Libië

Op 15 februari werd het parlement door de koning ontbonden. Premier Mountasser had de koning hierom verzocht, omdat was gebleken dat bij de in oktober gehouden verkiezingen onregelmatigheden waren gepleegd. In mei zullen nieuwe verkiezingen worden gehouden.

Mauretanië

In december bezochten Spaanse industriële en technische missies Mauretanië. Spanje wil meewerken aan de industrialisatie van Mauretanië door, onder andere, de vestiging van een cementfabriek en hulp bij elektrificeringswerkzaamheden.

Midden januari werd het kabinet gewijzigd. President Moktar Ould Daddah, die reeds het departement van defensie beheert, neemt nu ook de portefeuille van buitenlandse zaken voor zijn rekening.

Een bezoek van Sékou Touré, president van Guinee, werd op 22 december afgesloten met een door hem en de president van Mauretanië gezamenlijk afgelegde verklaring. De twee landen zullen samenwerken, allereerst door het sluiten van verdragen op velerlei gebied en voorts door het leggen van meer contacten tussen vakverenigingen, vrouwen- en jeugdorganisaties. De presidenten besluiten alles te doen om de samenwerking tussen de oeverstaten van de Senegalrivier te bevorderen.

Verenigde Arabische Republiek

De steun, die de Verenigde Staten van Amerika geven aan de regering Tshombe en de militaire hulp van Egypte aan de Congolese opstandelingen zijn oorzaak van een verslechtering in de betrekkingen tussen beide landen. Zonder zover te gaan als het Amerikaanse Huis van Afgevaardigden, dat eind januari zich uitsprak voor onmiddellijke stopzetting van de Amerikaanse hulp aan Egypte, heeft president Johnson eind december door een vertrouwelijk schrijven en begin februari bij monde van zijn ambassadeur in Egypte Nasser gewaarschuwd, dat voortzetting van de militaire hulp aan de Congolese opstandelingen de Amerikaanse graanleveranties aan Egypte in gevaar zou brengen. Deze leveranties zijn schenkingen en dekken voor 40 % de Egyptische consumptie aan graanproducten.

Van 20 tot 30 december bezocht de secretaris van het centrale comité van de Russische communistische partij en plaatsvervangend premier, Sjelepin, aan het hoofd van een delegatie uit de Opperste Sovjet, Egypte. Volgens Sjelepin is de buitenlandse politiek van Egypte gelijk gericht aan die van zijn land. Hij verklaarde, dat Rusland de Arabische politiek ten aanzien van Israël steunt.

Omtrent de jaarwisseling was de voormalige Franse minister-president Faure voor 15 dagen de gast van de Arabisch-Socialistische Unie (de enige partij in Egypte). Mogelijk leidt dit bezoek, hoewel het een privé-karakter bezat, tot nauwere banden tussen Egypte en Frankrijk.

Eind november bezocht de president van de Bondsdag van de Duitse Bondsrepubliek, Gerstenmaier, Kairo. Hij bereidde de Egyptische president voor op de mogelijkheid dat zijn land Israël zou erkennen. Daar zou dan tegenover staan dat West-Duitsland geen wapens meer zou leveren aan

Israël. In januari vertrok een Egyptische handelsdelegatie voor drie weken naar de Duitse Democratische Republiek (DDR). Er werden akkoorden voor wetenschappelijke en technische samenwerking gesloten en de DDR bood kredieten aan tot een bedrag van f 290 mln (tot nu toe heeft West-Duitsland ongeveer f 700 mln aan Egypte geleend). Op 27 januari werd in Oost-Duitsland bekend gemaakt, dat de voorzitter van de staatsraad van de DDR, Ulbricht, een uitnodiging van Nasser had aanvaard om in februari een bezoek aan Egypte te brengen. Bonn reageerde hierop met het dreigen van intrekking van de Westduitse hulp aan Egypte en, bij een Egyptische erkenning van Oost-Duitsland, met de toepassing van de Hallstein-doctrine, die inhoudt dat Bonn geen diplomatieke betrekkingen onderhoudt met landen die de DDR erkennen. Op 7 februari vergaderde, onder voorzitterschap van Nasser, het uitvoerend comité van de Arabisch-Socialistische Unie, dat besloot om de betrekkingen met West-Duitsland te verbreken, indien dit land wapens naar Israël blijft zenden. (Deze zendingen geschiedden op grond van een in 1960 gesloten geheim verdrag tussen Adenauer en Ben Goerion, en hiervan was Nasser reeds lang op de hoogte. Dat hij pas dit jaar zo'n grote druk op West-Duitsland uitoefende, ligt vermoedelijk aan het feit dat dit geheime verdrag onlangs algemeen bekend is geworden.) De Spaanse regering die door Bonn werd aangezocht om te bemiddelen, zond Markies de Nerva naar Kairo. Het resultaat van deze bemiddelingspoging is niet helemaal duidelijk. In ieder geval maakte de Westduitse regering 12 februari bekend dat zij geen wapens meer zal leveren aan Israël. Het is mogelijk dat Nasser heeft beloofd Ulbricht niet officieel als staatshoofd te ontvangen.

De plaatsvervangend premier en minister van industrie Aziz Sidky heeft eind december in Peking een overeenkomst getekend. De Chinese Volksrepubliek zal voor 80 mln dollars aan ontwikkelingshulp aan Egypte geven.

Eind januari besloot het parlement eenstemming Nasser als enige kandidaat te stellen voor de in maart te houden presidentsverkiezingen.

Soedan

Sinds begin december wordt de functie van staatshoofd waargenomen door een 5 leden tellende Opperste Raad, waarvan elk lid bij toerbeurt het voorzitterschap op zich neemt.

Het grote probleem, waarmee elke regering van de Soedan heeft te kampen, is de tegenstelling tussen Noord en Zuid. Het Noorden telt negen miljoen Arabische, dus islamitische, inwoners; het Zuiden heeft een negerbevolking van vier miljoen en is ten dele gekerstend. Al meer dan 10 jaar verzet het Zuiden zich tegen de bestuurlijke, culturele en godsdienstige penetratie van het Noorden. De overgangsregering van premier

Sirr El Khatem El Khalifa heeft het een en ander gedaan om het klimaat te verbeteren, teneinde een conferentie van noordelijke en zuidelijke afgevaardigden mogelijk te maken. De premier nam 2 vertegenwoordigers van het Southern Front (een organisatie van zuiderlingen in het Noorden) in zijn regering op. In november werd een commissie geïnstalleerd, die een onderzoek moet doen naar de in het Zuiden gepleegde gewelddaden. Eind november werd voor het Zuiden de zondag, in plaats van de vrijdag, als vrije dag ingesteld. Ook de Kerstdag zal voortaan een vrije dag zijn. Op 14 december kondigde de regering een amnestie af voor opstandige zuiderlingen. De spanning tussen beide bevolkingsgroepen blijft echter zeer groot. Dat bleek wel uit de bloedige botsingen, die op 6 en 7 december in Chartoem plaats vonden en waarbij volgens de regering 40 doden vielen (niet-officiële schattingen meldden 250 tot 500 doden). Aanleiding tot de botsingen was dat onder een verzamelde menigte negers het valse gerucht rondging, dat een van de ministers van het Southern Front was gedood.

Midden december zond de premier twee ministers naar Kampala, onder andere om met de leiders van de Sudan African National Union (SANU) te onderhandelen over deelname van de SANU aan een conferentie van alle Soedanese partijen. De SANU, die in Soedan nog steeds is verboden, omvat het merendeel der gevluchte Zuidsoedanezen, waarvan er alleen al in Oeganda ongeveer 40.000 zijn gevestigd. De SANU is innerlijk verdeeld: een radicale vleugel eist volledige onafhankelijkheid voor Zuid-Soedan; een gematigde vleugel streeft naar een federatie van Noord- en Zuid-Soedan. De regering poogt de vluchtelingen te bewegen naar Soedan terug te keren. Zij heeft hiertoe een verdrag met Oeganda gesloten en een oproep gericht tot de vluchtelingen. Een der weinigen, die hieraan gehoor gaf, de algemeen secretaris van de SANU, William Deng, werd prompt daarop door de SANU van zijn functie ontheven. De onderhandelingen tussen de twee ministers en de SANU mislukten, omdat de SANU te hoge eisen stelde. Pas op 21 januari ging zij akkoord met een conferentie, die in Juba zal worden gehouden en waarvan de datum tenslotte op 18 februari werd gesteld.

Het Nationale Front, dat tijdens de revolutie was opgericht en waarin alle Noordelijke partijen alsmede het Southern Front samenwerkten, viel begin februari uiteen, door onenigheid over de datum der verkiezingen. Aanvankelijk zouden deze in maart gehouden worden, maar door de moeilijkheden in het Zuiden, door organisatorische moeilijkheden en door verzet van linkse groeperingen heeft de premier de verkiezingen uitgesteld tot 21 april. De communisten en aanverwanten, die een belangrijk aandeel hadden in de revolutie, hebben vergeleken met hun aanhang onder de bevolking, een grote invloed in de overgangsregering. Zij hebben dus

belang bij het voortbestaan van deze regering in tegenstelling tot de twee grote partijen, de National Unionist Party en de Umma Party, die aandringen op spoedige verkiezingen en die 12 februari zelfs het aftreden eisten van de premier.

Van 8 tot 12 februari bezocht het Engelse koningspaar Soedan. De uitnodiging hiertoe was indertijd nog door generaal Abboud gedaan.

Ethiopië

14 januari arriveerden 118 Amerikaanse Vredescorps-werkers in Ethiopië. Er zijn er nu 555.

15 januari werd te Addis Abeba de conferentie geopend van de leiders van de Oostelijke Orthodoxe Kerken. In zijn openingsrede wees Keizer Haile Selassie op de noodzaak tot Christelijke eenheid en gaf hij een terugblik op de historie van de Ethiopische Kerk.

Somalië

Volgens Radio Mogadisjoe heeft de politieke commissie van de 6e Islamitisch Wereldcongres-conferentie, die van 29 tot 30 december bijeen is geweest, een resolutie aangenomen omtrent de behandeling van de Somaliërs door de kolonialisten, in overweging nemend dat de Somaliërs één zijn in politiek, economie, geografie, religie, traditie, historie en taal.

1 januari heeft de regering per brief aan de keizer van Ethiopië en aan de president van Kenia meegedeeld, bereid te zijn het gesprek over het grensgeschil met deze landen te hervatten.

Op verzoek van premier Hussein heeft het land begin januari belangrijke internationale hulp ontvangen (o.a. van de V.S., Rusland en de Chinese Volksrepubliek) om de hongersnood te bestrijden; in grote gebieden van het land heerste een ernstige droogte.

Frans-Somaliland

Op 12 januari kwam de subcommissie voor Frans-Somaliland van het Bevrijdingscomité van de OAU in Mogadisjoe aan. Zij maakte een reis door Somalië en Ethiopië, om gegevens te verzamelen i.v.m. de toekomst van Frans-Somaliland. De Commissie bestaat uit vertegenwoordigers van Senegal, Nigerië, Congo (Léopoldville) en Tanzania.

Het Front de la Libération de la Côte des Somalis (FLCS) legde de OAU-subcommissie een memorandum voor (15 januari gepubliceerd te Mogadisjoe), waarin o.m. onmiddellijke onafhankelijkheid wordt gevraagd.

WEST-AFRIKA

BIJeenkomst van de Staatshoofden der Oeverstaten van de Senegalrivier

Op 13 februari kwamen de staatshoofden van Mali, Mauretanië en Senegal in Saint-Louis (Senegal) bijeen om nieuwe maatregelen te bestuderen teneinde tot een nauwere samenwerking tussen de oeverstaten van de Senegalrivier te komen en om Robert Ndaw te installeren als algemeen secretaris van het Interstatelijk Comité voor de Senegalrivier.

De president van Guinee was afwezig. De Guinese regering schijnt achteraf toch weinig te voelen voor een samenwerking, die, naar haar mening, de onafhankelijke monetaire positie van het land in gevaar kan brengen (Guinee is als enige voormalige Afrikaanse kolonie van Frankrijk niet aangesloten bij de frankzone).

VERGADERINGEN VAN DE ENTENTE-RAAD

Op 16 december vergaderden de presidenten van Ivoorkust, Boven-Volta en Niger te Wagadoegoe. Vermoedelijk is gesproken over de subversieve beweging in Niger en de rol, die Ghana en de Chinese Volksrepubliek hierin spelen. De president van Ivoorkust, Houphouët-Boigny, verklaarde op 17 december dat in 1965 voor zijn land en Boven-Volta de dubbele nationaliteit zal worden afgekondigd. De volgende dag betrok hij ook Niger hierbij. Hij zei onder meer: 'De burgers van deze drie landen zullen gelijke rechten en plichten, gelijke kansen op het bekleden van openbare ambten en gelijke rechten op particulier eigendom hebben. Het zal mogelijk zijn voor iemand uit Ivoorkust minister in Wagadoegoe of Niamey en zelfs voor een Nigerijn president van Ivoorkust of Boven-Volta te worden'.

Bij de aanvang van de volgende vergadering, die van 15 tot 18 januari te Yamassoukro werd gehouden, was de vice-president van Dahomey, Ahomadegbe aanwezig. Dahomey is officieel nog lid van de Entente, maar neemt sinds de omwenteling van oktober 1963, die een eind maakte aan het regiem van Maga, geen deel meer aan haar vergaderingen. Omtrent de geschillen tussen Niger en Dahomey (de souvereiniteit over het eilandje Lété en de vergoeding voor de uit Niger verbannen Dahomeyers) is een beginselakkoord tot stand gekomen. Het akkoord houdt in, dat hangende een definitieve regeling zowel Nigerijnen als Dahomeyers op het eilandje kunnen wonen, en dat met spoed regelingen moeten worden getroffen voor de uit Niger verbannen Dahomeyers. Voorts verbonden de vier staatslieden zich een politiek van vriendschap, gelijkheid en actieve solidariteit tussen hun landen te volgen en voortaan discriminatie van burgers uit één hunner landen te verbieden. Er werd besloten dat bij de regeling van enig geschil tussen de 4 landen de Entente-Raad zal worden betrokken.

In het bijzijn van de presidenten van Togo en Gaboen vond 2 februari te Abidjan wederom een bijeenkomst van de Entente-Raad plaats. Deze keer was Dahomey niet vertegenwoordigd. De president van Gaboen, Mba, was één der leiders van de voormalige door Houphouët-Boigny opgerichte interterritoriale partij, de Rassemblement Démocratique Africain (RDA). De president van Togo, Grunitzky, is nooit lid van de RDA geweest, maar hij wil, hierin gesteund door een uitspraak van het Togolese parlement, tot de Entente-Raad toetreden. Na afloop van de vergadering hielden de presidenten van Niger en Boven-Volta een persconferentie waarin zij voornamelijk spraken over de inmenging van de Chinese Volksrepubliek in Niger en Congo-Léopoldville. Zij deelden tevens mee dat zij niet naar Noeaksjot gingen om hun handtekening te zetten onder het UAMCE-handvest.

Op 13 februari kwamen de presidenten van Ivoorkust, Niger, Boven-Volta en Togo opnieuw bijeen om de resultaten van de conferentie van Noeaksjot (10—12 februari) te bespreken.

Senegal en Gambia

Na de onafhankelijkheidsverklaring van Gambia (18 februari) zal de verhouding tussen de twee landen zijn als die tussen twee soevereine staten.

3 en 4 december voerde een Gambiase delegatie, onder leiding van premier Jawara, onderhandelingen te Dakar met een Senegalese delegatie, geleid door de minister van landbouweconomie, Karim Gaye. Zij keurden een rapport van de Food and Agricultural Organization goed, dat samenwerking tussen beide landen aanbeveelt in het tot ontwikkeling brengen van het bekken van de Gambiarivier en in het voeren van een marktpolitiek met betrekking tot de aardnoten.

Op grond van het in juli 1964 met Senegal gesloten verdrag betreffende diplomatieke vertegenwoordigingen, besloot de Gambiase regering in februari, dat zij geen permanente vertegenwoordiger zal aanstellen bij de Verenigde Naties. De belangen van Gambia zullen worden behartigd door een Gambiër, die als eerste secretaris wordt toegevoegd aan de Senegalese delegatie bij de V.N.

Senegal

Eind november ontving president Senghor tijdens zijn bezoek aan Frankrijk een eredoctoraat van de Universiteit van Straatsburg. Met de Franse autoriteiten sprak hij over de financiële en economische gevolgen voor zijn land van de terugtrekking van Franse troepen. Een gemengde Frans-Senegalese commissie zal deze zaak bestuderen.

De minister van financiën, Colin, besprak begin januari voor de nationale raad van de regeringspartij, de Union Progressiste Sénégalaise (UPS) de

begroting voor het komende jaar. Op een totaal begrotingsbedrag van 36 mld CFA-franken (1 frank = f 0,15) zal het tekort 5 mld bedragen. Dit tekort wordt voornamelijk veroorzaakt door de hoge lasten (2/3 van de uitgaven) van het voor Senegal veel te grote ambtenarencorps. (Senegal heeft 35.000, het economisch veel sterkere Ivoorkust 23.000 ambtenaren.) Dit omvangrijke apparaat dateert nog uit de koloniale periode, toen Dakar het bestuurscentrum was van Frans-West-Afrika.

Eind januari bracht een Nederlandse goodwill-missie onder leiding van de minister van economische zaken, Andriessen, een bezoek aan Senegal. Er werd een beginselakkoord gesloten. Senegal kreeg ongeveer f 750.000 aan technische hulp aangeboden.

Van 16 tot 19 december bracht de Togolese president, Grunitzky, een officieel bezoek aan Senegal.

Begin december stonden drie leiders van de enige legale oppositiepartij, de Parti de Regroupement Africain (PRA), terecht op beschuldiging van aansporing tot ongehoorzaamheid aan het leger, verspreiding van valse geruchten, die het moreel van het volk aantastten en het in gevaar brengen van de staatsinstellingen. De beschuldiging had betrekking op activiteiten van de PRA-leiders tijdens de verkiezingsstrijd in november 1963. De secretaris-generaal van de PRA, Abdoulaye Ly, werd veroordeeld tot 2 jaar gevangenisstraf.

Op 21 januari, een paar dagen na het bezoek van de Senegalese minister van buitenlandse zaken aan Mali, maakte de UPS bekend dat de Malinese regering de in Mali gevestigde leden van de Parti Africain de l'Indépendance zal uitwijzen. Deze pro-communistische Senegalese partij werd in 1960 verboden.

Gambia

Op 15 december kondigden de regeringspartij, de People's Progressive Party, en de oppositie, de United Party, aan dat zij in beginsel overeenstemming hadden bereikt over de vorming van een coalitie-regering.

Mali

In december werd in Mali een uit tien man bestaande delegatie van de Russische communistische partij ontvangen.

Van 14 tot 16 januari besprak de Senegalese minister van buitenlandse zaken met zijn Malinese ambtgenoot de bilaterale en regionale samenwerking.

Guinee

In november gaf de regering bevel tot de terugkomst, voor het eind van het jaar, van de kinderen van ambtenaren en officieren, die in het buiten-

land studeren. De maatregel geldt niet voor diegenen die met een regeringsbeurs studeren.

Het politieke bureau van de enige partij, de Parti Démocratique de Guinée, sprak zich in december uit voor instelling van een vrijhandelszone tussen Ivoorkust, Liberië, Sierra Leone en Guinee. (De staatshoofden van de vier genoemde landen hebben in augustus te Monrovia over de mogelijkheid hiervan gesproken.)

Midden januari bracht president Senghor van Senegal met 5 ministers een bezoek aan Guinee. Het gesprek tussen de beide presidenten, dat achter gesloten deuren plaatsvond, had waarschijnlijk betrekking op de economische betrekkingen tussen de twee landen.

Ivoorkust

Op 19 november werd door president Houphouët-Boigny de universiteit van Abidjan officieel geopend. Het aantal studenten bedraagt bijna 1950, waarvan ongeveer 1100 uit Ivoorkust.

Het Staatsveiligheidshof deed 30 december uitspraak in het proces tegen 60 personen, die waren beschuldigd van een poging tot omverwerping van het bewind van Houphouët-Boigny in september 1963. Zes personen, waaronder 5 ex-ministers, werden ter dood veroordeeld, 21 kregen gevangenisstraf en 33 werden vrijgelaten. Van deze 33 kregen 18 'vergiftigenis' op voorwaarde dat zij in het openbaar schuld zouden bekennen.

Nadat een omvangrijke delegatie van Ivoorkustse studenten uit Frankrijk zich had geconformeerd aan de eisen van de regering, werden op 7 januari 14 studenten, die waren gearresteerd wegens complotten tegen de veiligheid van de staat, vrijgelaten. De eisen waren: opzegging van het lidmaatschap van de Fédération des Etudiants de l'Afrique Noire en France (FEANF), en toetreding tot de Parti Démocratique de Côte-d'Ivoire. Reeds in oktober 1963, toen alle Ivoorkustse studenten zich moesten aansluiten aan de Union Nationale des Etudiants et des Elèves de Côte-d'Ivoire, had de minister van onderwijs het lidmaatschap van de FEANF verboden, maar vele studenten hadden zich hieraan niet gestoord.

Midden januari bezocht de Nederlandse minister van economische zaken, Andriessen, aan het hoofd van een goodwill-missie Ivoorkust. Er werden beginselakkoorden voor economische en technische samenwerking getekend. Nederland stelt ongeveer f 750.000 beschikbaar voor de oprichting van een technische school.

Boven-Volta

Eind november ontving president Yaméogo een Malinese missie onder leiding van de minister van staat, Koné. De minister bracht een boodschap

van vriendschap en broederschap van president Keita over. (De verhouding tussen de beide landen was verslechterd, nadat president Keita plotseling en zonder opgaaft van redenen afzag van zijn in juni 1964 voorgenomen bezoek aan Boven-Volta.)

Ghana

President Nkrumah heeft 23 januari de vorm van zijn regering ingrijpend gewijzigd. De post van plaatsvervangend minister verdween, daarentegen werden — op een totaal van 26 — 12 ministers benoemd, die geen zitting hebben in het kabinet en slechts als deskundige een departement leiden.

Op 4 februari overleed de sinds januari 1964 geïnterneerde oppositieleider Dr. Danquah. Dr. Danquah, de oprichter van de United Gold Coast Convention, werkte een aantal jaren nauw samen met Nkrumah, die hij tot algemene secretaris van zijn partij had benoemd. In 1949 stichtte Nkrumah een eigen partij en na de onafhankelijkheid van Ghana werd Dr. Danquah leider van de oppositie. In 1960 was hij Nkrumah's tegenkandidaat bij de presidentsverkiezingen.

De vijf personen, die in verband met de in 1962 en 1963 gepleegde aanslagen op de president, voor de tweede maal terecht stonden op beschuldiging van hoogverraad, zijn 8 februari ter dood veroordeeld. Van deze vijf waren twee ex-ministers en de voormalige algemeen secretaris van de Convention People's Party in december 1963 door een bijzonder hof vrijgesproken. Dit vonnis werd door de president, na hiertoe gemachtigd te zijn door het parlement, nietig verklaard.

Van 26 tot 30 november legde president Apithy van Dahomey een officieel bezoek aan Ghana af. In het slotcommuniqué verklaarden de presidenten het met elkaar eens te zijn omtrent de noodzaak de eenheid en solidariteit van de Afrikaanse landen te versterken en spraken zij zich uit voor een continentale eenheidsregering.

De economische toestand van het land is zorgelijk. Handels- en betalingsbalansen hebben een negatief saldo, de begrotingstekorten nemen toe. De oorzaken hiervan zijn grotendeels gelegen in de noodzakelijke aanschaf van buitenlandse kapitaalgoederen en in de daling van de cacao'sprijzen (de Ghanese export bestaat voor 2/3 uit cacao).

De dam in de Voltarivier zal binnenkort gereed komen. Deze dam, waaraan men in 1960 begon te bouwen en voor welks stuwmeer 80.000 mensen werden geëvacueerd, zal het land goedkope elektrische energie leveren. Hierdoor aangetrokken, hebben twee Amerikaanse firma's besloten onder de naam Volta Aluminium Company een aluminiumfabriek van \$ 128 mln te bouwen, die aan meer dan 12.000 man werk zal geven. De bauxiet zal voorlopig uit het buitenland worden aangevoerd. In april 1967 zal met de productie worden begonnen.

Togo

Een op 16 januari voorgevallen grensincident, waarbij een Ghanese douane-beambte een Togolese collega doodschoot, heeft de immer aanwezige spanning tussen Ghana en Togo weer doen toenemen. De Togolese regering besloot, zolang zij geen afdoende verklaring en garanties om herhaling te voorkomen had ontvangen, de grens met Ghana, die een dezer dagen zou worden geopend, gesloten te houden. Bij bespreking van dit incident in het parlement, dat deze zaak wilde voorleggen aan de Organisatie van Afrikaanse Eenheid, kwam de suggestie naar voren aansluiting te zoeken bij de Entente.

De staf-chef van het leger, majoor Bodjollé, is midden januari van zijn functie ontheven. Hij was na de moord op de vorige president, Olympio, (januari 1963) de leider van het militaire revolutionaire comité.

Dahomey

Na de Dahomeyse erkenning van de Chinese Volksrepubliek in midden november, besloten de twee landen enige weken later tot het uitwisselen van ambassadeurs.

Eind januari werd een Malinese goodwill-missie, geleid door de minister van justitie Madeira Keita in Dahomey ontvangen.

Midden januari werd een oppositiepartij, de Rassemblement des Intérêts Nationaux (RIN) opgericht met — naar men vermoedt — medewerking van Aplogan, president van het hoogste gerechtshof en secretaris van de enige regeringspartij, de Parti Démocratique Dahoméen (PDD). Van deze laatste functie werd Aplogan ontheven tot het volgende congres van de PDD.

Niger

Begin februari werd door de regering bekend gemaakt, dat de invallen van de Sawaba (een illegale Nigerijnse partij, wier hoofdzetel in Ghana is gevestigd) geschieden op grond van een nauwkeurig uitgewerkt plan om het huidige bewind omver te werpen. De invallers zouden zijn opgeleid in de Chinese Volksrepubliek, Algerije en Ghana.

Een Malinese goodwill-missie, onder leiding van de minister van staat Koné, bracht omstreeks de jaarwisseling een bezoek aan Niger.

Nigerië

Voor de federale parlementsverkiezingen van 30 december hadden de partijen, uitgezonderd enkele kleinere, waaronder de Socialist Workers' and Farmers' Party, zich aaneengesloten in twee grote formaties: de National Nigerian Alliance (NNA) en de United Progressive Great Alliance (UPGA). De belangrijkste partijen in de NNA zijn: de Noorde-

lijke regeringspartij, de Northern People's Congress; de Westelijke regeringspartij, de Nigerian National Democratic Party; en de oppositie in het Midden-Westen, de Mid-West Democratic Front. De UPGA wordt voornamelijk gevormd door de Oostelijke regeringspartij, de National Convention of Nigerian Citizens en de Westelijke oppositie, de Action Group.

De verdeling naar landen in het nieuwe parlement, dat 312 zetels telt, is als volgt: Noord 167; Oost 70; West 57; Midden-Westen 14 en Lagos 4. Noord-Nigerië beschikt dus over een meerderheid in het parlement.

De programma's van beide formaties verschillen niet zo veel. De UPGA wenst een meer Panafrikaans gerichte buitenlandse politiek en een meer geplande economische ontwikkeling dan de NNA. Het belangrijkste programmapunt van de UPGA was de vrijlating van de politieke gevangenen. Hieronder bevindt zich de populaire en in 1963 tot 10 jaar veroordeelde Awolowo, de leider van de Action Group.

De verkiezingsstrijd werd zo fel gevoerd dat de president, dr. Azikiwe, in een radioboodschap (10 december) waarschuwde dat, indien de politici zich niet matigden, de federatie weleens uiteen kon vallen. Nadat de UPGA, die de NNA beschuldigde van het hinderen en zelfs van het arresteren en molesteren van oppositiekandidaten, tevergeefs had gepoogd de verkiezingen uit te stellen, besloot zij op 28 december deze te boycotten. De boycot was in Oost-Nigerië volledig, in Lagos vrijwel volledig en in het Midden-Westen gedeeltelijk.

Het aantal kiezers bedroeg iets meer dan 4 miljoen (dat is ruim 3 miljoen minder dan bij de vorige federale verkiezingen in 1959). De NPC verwierf ruim 2 miljoen stemmen, iets meer dan in 1959; de NCNC 382.280 tegen ruim 2 miljoen in 1959 en de Action Group 373.014 tegen bijna 2 miljoen in 1959. De NNA kreeg 198 zetels in het parlement, de UPGA 50 en de onafhankelijke kandidaten 3; 61 zetels zijn door de boycot onbezet.

Aanvankelijk weigerde de president, die lid is van de NCNC, de vorige premier en NPC-er, sir Abubakar Tafawa Balewa, te belasten met de vorming van een nieuwe regering, maar na bemiddeling van hoge leger- en gerechtelijke autoriteiten, heeft hij toch de opdracht aan sir Abubakar gegeven. President en premier bereikten het volgende compromis: in gebieden waar niet is gestemd, zullen nieuwe verkiezingen worden uitgeschreven; daar waar onregelmatigheden zijn gepleegd, zal de rechtbank over herverkiezing oordelen; grondwet en kieswet zullen worden herzien. Sir Abubakar kreeg opdracht een kabinet op brede basis te vormen. Op 7 januari werd de samenstelling hiervan bekend gemaakt. De NCNC is er met drie man in vertegenwoordigd.

In bijzijn van de presidenten van Kameroen, Tsjad en Niger werd

eind november de spoorlijn Jos-Maiduguri geopend. Deze lijn verbindt Noord-Nigerië met Lagos en Port Harcourt.

Midden februari werd een technisch en cultureel bijstandsakkoord met Nederland getekend. Nederland zal de bouw van een technologisch instituut aan de Universiteit van Nsukka (Oost-Nigerië) bekostigen en zorgdragen voor de opleiding van een aantal ingenieurs. De totale kosten van dit project zijn ongeveer f 2,8 miljoen.

MIDDEN-AFRIKA

CENTRAALAFRIKAANSE DOUANE- EN ECONOMISCHE UNIE (UDEAC)

De staatshoofden van Kameroen, Tsjaad, Centraalafrikaanse Republiek, Congo-Brazzaville en een vertegenwoordiger van Gaboen ondertekenden 9 december te Brazzaville een verdrag, waarbij de Union Douanière et Economique de l'Afrique Centrale (UDEAC) werd opgericht. Het verdrag, dat op 1 januari 1966 in werking treedt, voorziet in: het uit de weg ruimen van alle onderlinge handelsbelemmeringen; evenwichtige spreiding van de industriële projecten; coördinatie van de ontwikkelingsprogramma's; totstandkoming van een gemeenschappelijk douane-tarief en bestudering van de mogelijkheid tot oprichting van een ontwikkelingsbank, die dan in Libreville zal worden gevestigd. Het algemeen secretariaat van de Unie komt in Bangui; de algemeen secretaris zal door Kameroen worden aangewezen. De gezagsorganen van de Unie zijn: de vergadering van staatshoofden en een leidinggevend comité op ministerieel niveau.

Kameroen

De tegenwoordige president en vice-president, respectievelijk Ahidjo en Foncha, zijn de enige kandidaten voor dezelfde ambten bij de verkiezingen van 20 maart.

Met het hoofd van de Nederlandse goodwill-missie, de minister van economische zaken Andriessen, werd op 7 januari een beginselakkoord voor technische en economische samenwerking getekend. Nederland zal een bedrag van ongeveer f 750.000 schenken voor de bouw van een agrarisch centrum.

Tsjaad

In januari droeg het leger van de Franse Communauté het bestuur van een in het noorden gelegen gebied van 580.000 km² met 50.000 inwoners over aan Tsjaadse autoriteiten.

Volgens akkoorden, in december en januari getekend, zal de Franse hulp aan Tsjaad f 22,5 mln bedragen.

Gaboen

Le Monde publiceerde in januari een aantal berichten over mishandeling van gevangenen, die werden gedwongen Jean Hilaire Aubame als leider van de opstand van februari 1964 aan te merken.

Midden december arriveerde in Gaboen een missie uit Congo-Brazzaville ter bespreking van grensproblemen.

Congo-Brazzaville

In november nam de Nationale Vergadering een wet aan tot oprichting van de Confédération Syndicale Congolaise als enige vakorganisatie van het land. De wet ontbond tevens alle andere vakorganisaties. Eind november en begin december werden een aantal arrestaties (o.a. van de voorzitter van de christelijke vakvereniging, Biyaoula) verricht en 10 Fransen uitgewezen, waaronder 5 missionarissen. Van deze laatste werd gezegd, dat zij kritiek hadden geuit op het sociaal-economische beleid van de regering.

In december werd een verdrag met Rusland ondertekend. De Russen zullen hulp verlenen bij de constructie van een waterkrachtcentrale, bij de bouw van een hotel in Brazzaville en bij geologisch onderzoek.

Midden februari protesteerde Congo-Brazzaville bij de voorzitter van de Veiligheidsraad tegen Portugese grensschendingen vanuit Cabinda.

Congo-Léopoldville

De opstandelingen namen in oktober en november alle in de Congolese Volksrepubliek verblijvende blanken als gijzelaars gevangen. Aanvankelijk werden de blanken alleen vastgehouden in de steden in de hoop deze hierdoor te vrijwaren van luchtbombardementen, nu echter eisten de opstandelingen, met als inzet de levens der gijzelaars, beëindiging van de Belgische en Amerikaanse hulp aan de regering-Tshombe en stopzetting van het offensief van het Nationale Congolese leger tegen Stanleyville. (Voor de Veiligheidsraad verklaarde de Belgische minister van buitenlandse zaken Spaak later, dat de Congolese regering dit offensief niet wilde afbreken en dat België noch Amerika hieraan iets konden doen.) De van verschillende zijden ondernomen pogingen de opstandelingen te bewegen om de blanken te laten vertrekken, mislukten. Op 15 november, de dag waarop de Amerikaanse zendingsarts Carlson door de opstandelingen ter dood werd veroordeeld wegens spionage besloot Brussel tot een militair ingrijpen, waartoe reeds 12 november voorbereidingen waren getroffen. De 17e vertrokken 400 Belgische parachutisten met Amerikaanse vliegtuigen naar de Engelse bezitting Ascension. De vorige dag had de Belgische ambassadeur president Kasa-Vubu toestemming voor een militaire interventie ter bevrijding van de gijzelaars gevraagd. Op 23 november kwam te Nairobi door toedoen van Kenyatta, de voorzitter van de in september

door de Organisatie van Afrikaanse Eenheid (OAU) ingestelde commissie voor Congo, een ontmoeting tot stand tussen een Amerikaanse regerings-vertegenwoordiger en de minister van buitenlandse zaken van de Congolese Volksrepubliek, Kanza. Op de vraag wat er zou gebeuren, indien het offensief tegen Stanleyville werd voortgezet, zou volgens *Jeune Afrique* van 6 december Kanza geantwoord hebben, dat hij in dat geval niet kon instaan voor de levens van de gijzelaars. De volgende dag landden de Belgische parachutisten in Stanleystad, terwijl het Congolese leger reeds de rand van de stad had bereikt. De 26e werd ook een landing uitgevoerd in Paulis. Tijdens de acties schoten de opstandelingen naar schatting 80 gijzelaars neer. Het aantal geredde bedroeg ongeveer 900. Op 27 november werden de parachutisten op de Congolese basis Kamina teruggetrokken om twee dagen later naar België te worden overgebracht.

Op verzoek van 18 Afrikaanse en 4 Aziatische staten kwam de Veiligheidsraad 9 december bijeen ter bespreking van de situatie in de Congo en ter behandeling van de Congolese klacht tegen Algerije, Egypte, Ghana, Soedan, Rusland en andere staten wegens inmenging in haar binnenlandse aangelegenheden. De Raad besloot het verzoek en de klacht gelijktijdig te behandelen. Een te New York op 18 december belegde vergadering van ministers van buitenlandse zaken der OAU-landen nam met 20 stemmen voor en 10 onthoudingen (Niger, Boven-Volta, Ivoorkust en Gaboen waren niet vertegenwoordigd) een voorstel aan, waarin zij de Veiligheidsraad verzocht de Belgisch-Amerikaanse militaire tussenkomst in Congo te veroordelen. Ivoorkust en Marokko dienden echter een resolutie in, die 27 december, na amendering op voorstel van Guinee door de Veiligheidsraad werd goedgekeurd en waarin geen enkel land werd veroordeeld. De wijziging van het oorspronkelijk ontwerp had tot doel de invloed van de OAU te vergroten. De resolutie behelsde: een verzoek aan alle staten zich te onthouden van inmenging; een oproep tot de strijdende partijen wapenstilstand te sluiten; een eis, conform de resolutie van de OAU van 10 september, de huurlingen terug te trekken; een aanmoediging gericht tot de OAU haar pogingen de Congolese regering te helpen bij de verwezenlijking van de nationale verzoening voort te zetten en een verzoek aan de OAU de Veiligheidsraad van de gang van zaken in Congo op de hoogte te houden.

De OAU-commissie voor Congo, die 29 januari te Nairobi vergaderde, stelde een subcommissie in, bestaande uit vertegenwoordigers van Ghana, Guinee en Nigerië en belast met bemiddeling tussen Congo-Brazzaville en Boeroendi enerzijds, Congo-Léopoldville anderzijds. De subcommissie zou bezoeken brengen aan de hoofdsteden van de drie landen, maar tot op heden (15 februari) weigerden de Guinese en Ghanese leden naar Léopoldville te komen.

De OAU-commissie is er niet in geslaagd de strijdende partijen tot elkaar te brengen. De val van hun hoofdkwartier, Stanleyville, prikkelde de opstandelingen tot krachtiger verzet. Sinds enige tijd worden zij hierin niet alleen moreel, maar ook materieel gesteund door, onder andere, Algerije, Egypte, Ghana en Soedan. Tot nog toe hebben zij weten te verhinderen dat het nationale Congolese leger zijn doel bereikte, namelijk de afsluiting van de Noord- en Oostgrenzen.

In *Jeune Afrique* van 17 januari publiceerde ex-premier Adoula een plan voor een politieke oplossing van de strijd in Congo. Het plan beoogde: een ontmoeting van de leiders van alle politieke richtingen, uitgezonderd Tshombe, omdat hij tegen verzoening is, met president Kasa-Vubu, teneinde een overgangsregering te vormen; verkiezingen te houden binnen drie maanden onder toezicht van de OAU; vervanging van alle buitenlandse troepen en huurlingen door OAU-troepen en in samenwerking met de OAU een onderzoek naar de moord op Lumumba te verrichten.

In een plan, dat Gbenye, premier van de Congolese Volksrepubliek eind januari in Algiers bekend maakte, was ook sprake van een overgangsregering, maar deze zou bestaan uit zijn regering aangevuld met personen uit de nog 'niet bevrijde' gebieden, die het vertrouwen van de bevolking bezitten. Gbenye verweet Adoula dat hij tijdens zijn premierschap had nagelaten een onderzoek te doen naar de moord op Lumumba. Soumialot, de minister van oorlog van de Congolese Volksrepubliek, liet weten dat Kasa-Vubu voor zijn regering geen aanvaardbare gesprekspartner was.

De parlamentsverkiezingen, die aanvankelijk in februari zouden plaatsvinden, werden 4 januari uitgesteld en zullen nu van 18 tot 30 maart worden gehouden.

Behalve de partij van Kasa-Vubu, de Alliance des Bakongo en die van Adoula, de Rassemblement Démocratique Congolais en het gematigde Comité Démocratique Africain zullen aan de verkiezingen deelnemen: het Front Commun National, omvattende linkse groeperingen, waarvan de Mouvement National Congolais-Lumumba de belangrijkste is; de eind januari door gematigde intellectuelen opgerichte Parti National de la Reconstruction en de begin februari door de aanhangers van Tshombe gevormde Convention Nationale Congolaise (CONACO). Midden februari scheidde zich van het Front Commun National een linkse groepering af onder de naam Alliance des Congolais Nationalistes, Mouvement Lumumba.

Een presidentieel dekreet van 29 november herriep de conventies gesloten in 1900, 1902 en 1960 met drie Belgische maatschappijen. Hiermede hernam Congo de volledige en vrije beschikking over alle grond-, bos- en mijnrechten, die aan twee dezer maatschappijen (de Compagnie du

Katanga en de Compagnie des Chemins de Fer du Congo Supérieur aux Grands Lacs Africains) waren verleend. Het dekreet is nog niet ten uitvoer gebracht (het diende waarschijnlijk als pressiemiddel op België.)

Van 28 januari tot 8 februari bracht Tshombe een bezoek aan België. Dit bezoek zou eerst op 15 januari plaatsvinden, maar werd door Tshombe uitgesteld in verband met de aanwezigheid van Adoula in België. Een overeenkomst werd getekend, waarbij Congo de beschikking kreeg over de 'portefeuille' van de voormalige Belgische kolonie (voornamelijk bestaande uit aandelen in Belgische maatschappijen) met alle rechten en verplichtingen hieraan verbonden. Deze verplichtingen omvatten de akkoorden van 1960 die door het dekreet van 29 november waren herroepen. De Belgische regering had de portefeuille, die op het moment een waarde vertegenwoordigde van ongeveer f 1,2 mld, gebruikt als dekking van de Congolese overheidsschulden. Voor deze schulden is nu een regeling getroffen.

Op 1 december werd Tshombe in Parijs door generaal De Gaulle ontvangen. Na afloop van het onderhoud verklaarde hij dat Frankrijk een onafhankelijk Congo wenst en dat hij niet om geld en kanonnen had gevraagd. De Congolese premier heeft ook besprekingen gevoerd met de Franse minister van samenwerking, Triboulet.

Midden december verzocht de Russische regering de Congolese attaché het land te verlaten. De Congolese diplomatieke vertegenwoordiger in Egypte kreeg in februari eenzelfde verzoek. In beide gevallen werd bekend gemaakt, dat deze maatregel geen breuk in de diplomatieke betrekkingen met Congo betekende.

Boeroendi

In december dienden 35 van de 64 leden van de Nationale Vergadering een motie in tegen de regering van premier Nyamoya, die zij beschuldigden van nepotisme en despotisme. Koning Mwambutsa IV wees 7 januari Ngendandumwe aan als premier en kabinetsformateur.

Op 15 januari, de dag waarop hij de samenstelling van zijn regering bekend maakte, werd Ngendandumwe doodgeschoten. Volgens de vice-president van de Nationale Vergadering moeten de motieven van de moord gezocht worden in politieke en tribale rivaliteiten (*Le Monde* van 19 januari 1965 twijfelde aan laatstgenoemd motief, vermoedde daarentegen persoonlijke rivaliteit).

In verband met de moord werden de nationale jeugdbeweging, de Jeunesse Nationale de Rwagasore, de vakvereniging, de Fédération des Travailleurs du Burundi verboden, en werd een aantal personen, waaronder de ex-premier Nyamoya, gearresteerd. Radio Boejoemboera deelde

20 januari mede, dat een Rwandees, Gonzalve Muyenzi, had bekend de premier te hebben vermoord.

Eind januari verbrak Boeroendi de diplomatieke betrekkingen met de Chinese Volksrepubliek.

De regering heeft op 15 december een zending wapens van 100 ton, die vanuit Tanzania het land was binnengekomen en die bestemd was voor de Congolese rebellen, in beslag genomen.

Oeganda

17 november koos het parlement van Boeganda Mayanja Nkangi, een rechtsgeleerde, tot nieuwe premier.

30 december liep Basil Bataringaya, leider van de Oegandase oppositiepartij, de Democratische Partij, met 5 medestanders over naar de regeringspartij (UPC).

De minister van justitie stelde in december een Law Reform Committee in, dat Engels, Indisch en lokaal recht tot een samenhangend stelsel moet verenigen. De rechtsbedeling is reeds geunificeerd en zal niet meer naar ras onderscheiden.

Een correspondent van een Amerikaans weekblad, die gegevens verzamelde over de aanvoer van wapens naar Congo, werd op 11 januari uit het land gezet.

Op 18 januari deelde de minister van binnenlandse zaken mede, dat Congolese militairen en huurlingen vier van zijn landslieden bij de grens gedood hadden. De grens met Congo werd daarop voor uitgaand verkeer gesloten.

Kenia

12 december te 0 uur werd Kenia een onafhankelijke republiek, binnen de Commonwealth.

14 december werd de eerste republikeinse regering officieel geïnstalleerd.

Van regeringswege werd de berichtgeving over de actie der Belgische para's in Congo in november zeer beperkt. De Kenya Union of Journalists heeft hiertegen geprotesteerd. Vanwege een artikel in de *Sunday Telegraph* op 30 november, dat beweert dat de communisten in Kenia de regering dreigen omver te werpen, werd de correspondent D. Brown tot ongewenst persoon verklaard.

In januari zijn 4 journalisten uitgewezen.

Bij Nairobi opende Kenyatta op 12 december een politiek opleidingscentrum, dat grotendeels gefinancierd is door de Sowjet-Unie. Het was Kenyatta's eerste officiële daad als president. Het centrum zal 'Lumumba-instituut' heten.

10 december is Oginga Odinga benoemd tot vice-president en minister

zonder portefeuille. Tom Mboya kreeg het departement voor economische planning en ontwikkeling.

De ex-leider van de ontbonden oppositiepartij KADU, Ronald Ngala, kreeg een economische post toegewezen buiten het kabinet (voorzitter van de Raad voor de Maisafzet).

Bernard Hinga, een Kikuyu, is hoofd van politie geworden.

13 januari deelde Dr. Mungai, minister van binnenlandse veiligheid en verdediging, mede dat 110 Mau-mau-rebellen en ongeveer 100 Somaliërs zich gedurende de amnestieperiode, die een maand geduurd heeft en 12 januari afliep, aan de Keniase strijdkrachten hebben overgegeven.

26 januari begon een team van 5 Britse landbouwexperts aan de studie van de mogelijkheden voor een stelsel van landverkoop. Het betreft de Keniase hooglanden die nog in bezit zijn van Engelse kolonisten. Verwacht wordt dat de Britse regering op advies van deze commissie zal toestemmen in het uitkopen van de nog resterende kolonisten.

In het team, dat geleid wordt door Maxwell Stamp, die vorig jaar het onderzoek verrichtte voor de Zambiaanse regering naar de rechten op bodemschatten, werkt ook R. Swynnerton mee, die 10 jaar geleden een ontwikkelingsplan voor de stamreservaten heeft opgesteld. Hij was toen hoofd van het Directoraat voor de Landbouw.

Tanzania

Eind december werden in Zanzibar ongeveer 2000 arrestaties verricht, omdat gevreesd werd voor een tegenrevolutie.

Tijdens een 4-daags bezoek van Nyerere aan het eiland, viel hem een enthousiast onthaal ten deel. De reis had een zeer ongedwongen karakter. De president legde in zijn toespraken de nadruk op het eendrachtig samengaan der rassen. 29 december kondigde Radio Zanzibar een groot aantal mutaties in het bestuur van de eilanden aan.

De nationale uitvoerende raad van de Tanganyika African National Union (TANU) heeft partijvoorzitter Dr. Nyerere verzocht, de voorzitter van de Afro-Shirazi-Partij (ASP) van Zanzibar, Karume, te verwittigen dat de raad stappen verwacht om TANU en ASP tot één nationale beweging om te smeden.

Op een openbare plechtigheid te Dar es Salaam op 26 januari overhandigde de beroemde archeoloog Louis Leaky de schedel van Zinjanthropus ('de oudste mens ter wereld') aan president Nyerere. De schedel werd, nu 5 jaar geleden, gevonden door zijn vrouw, Mary Leaky, dicht bij de Ngorongoro-krater. Hij werd ondergebracht in het nationaal museum.

Op 11 november van het vorig jaar verkondigde Oscar Kambona, minister van buitenlandse zaken, dat een Amerikaans complot ontdekt

was om met hulp van Portugal en Zuid-Afrikaanse huurlingen de regering omver te werpen. 8 december verklaarde Nyerere in een toespraak te Dar es Salaam, dat de Amerikaanse regering hem geschreven had, dat de brieven die als bewijs voor het complot dienden, vals waren. De zaak was hiermede afgedaan, aldus Nyerere.

Twee Amerikaanse diplomaten te Dar es Salaam werden in januari uitgewezen op beschuldiging van spionage.

De guerilla, die in december in Mozambique is opgelaaid, heeft tot gevolg gehad dat duizenden vluchtelingen het zuiden van Tanzania binnengetrokken zijn. 8 december heeft Nyerere in een toespraak te Dar es Salaam de vluchtelingen steun toegezegd.

De Portugese minister van buitenlandse zaken zei 30 december op een persconferentie, dat Tanzania een basis voor subversieve activiteiten door heel Afrika geworden was. (n.b. Ook Malawi heeft Tanzania van subversieve activiteiten beschuldigd.)

Op 14 januari had Nyerere een ontmoeting met de Congolese rebelle-leider Gbenye.

Een rapport van de Wereldbank, dat 7 december werd uitgebracht, adviseert de regeringen van Zambia en Tanzania hun plan voor een spoorwegverbinding van Zambia naar Dar es Salaam te laten vallen, omdat het veel te duur zou worden. Het rapport adviseert een weg als alternatief. 7 januari zei President Nyerere te Dar es Salaam dat de spoorweg 'moet en zal worden aangelegd'.

8 december deed Canada een aanbod tot militaire hulpverlening. Tanzania heeft hier gunstig op gereageerd.

Eind januari werd bekend, dat de Oostduitse ambassade in Zanzibar niet opgeheven wordt, zoals de Duitse Bondsrepubliek gevraagd heeft, maar wordt omgezet in een consulaat-generaal, te vestigen in Dar es Salaam. West-Duitsland heeft Tanganjika tot nu toe een jaarlijkse hulp van £ 6 mln gegeven en in juli 1964 een accord ondertekend voor het verlenen van militaire hulp ter waarde van ruim £ 3,5 mln. Oost-Duitsland heeft Tanzania inmiddels economische hulp geboden ter waarde van £ 45 mln; voor het geval dat West-Duitsland zijn steun zou terugtrekken, schijnen ook Rusland en de Chinese Volksrepubliek steun te hebben toegezegd.

Op 15 februari vertrok Nyerere, op uitnodiging van de Chinese regering, voor een bezoek van een week aan de Volksrepubliek.

ZUIDELIJK AFRIKA

Angola

Eind november vorig jaar werden weer guerilla-activiteiten gemeld in noordelijk Angola, dicht bij Léopoldville. Het schijnt dat de Portugese

strijdkrachten het platteland echter thans weer geheel beheersen.

De Angolese regering in ballingschap van het Angolese Nationale Bevrijdingsfront (o.l.v. Holden Roberto) heeft in reactie op een bericht in de *Pravda* in december, dat de Russische hulp aan de nationale beweging met hoofdkwartier in Léopoldville is stopgezet, verklaard dat zij nooit enige materiële steun van de USSR ontvangen heeft en dat het bericht dus louter propaganda moet zijn.

In een uitzending van radio Brazzaville op 30 december deelde de Volksbeweging voor de Bevrijding van Angola (MPLA) mede, dat het Afrikaanse Bevrijdingscomité de MPLA erkend heeft tijdens haar bijeenkomst van 24 tot 25 november.

Mozambique

In Lourenço Marques zijn sinds Kerstmis vorig jaar honderden arrestaties verricht. Een aantal der gearresteerden hoort tot het Centro Associativo dos Negros de Moçambique, een politiek georiënteerde vereniging van studenten. Ook zijn er berichten dat 18 leden van het Frente de Libertação de Moçambique (Frelimo) gearresteerd zijn. Onder de arrestanten zijn intellectuelen, studenten, journalisten en kunstenaars, zowel Portugezen als Afrikanen.

In januari maakte het Frelimo in Dar es Salaam in een aantal communiqués gewag van schermutselingen, overvallen, sabotage en hinderlagen; in de provincies Cabo Delgado en Zambezia zouden 124 Portugeze soldaten zijn gesneuveld. Het Portugeze ministerie van defensie heeft dit bericht fel tegengesproken.

Zambia

Toen Harry Nkumbula op het ANC-congres in Chingola op 6 december zich uitsprak tegen de een-partijstaat, werd de orde verstoord door UNIP-leden. De politie gebruikte traangas, er vielen 20 gewonden. Voor een gehoor van 20.000 volgelingen verklaarde op 17 januari president Kaunda in Ndola zich een voorstander van de een-partijstaat, maar deze zou en kon niet worden opgelegd. Hij zou dadelijk algemene verkiezingen uitschrijven, zodra hij zekerheid had, dat de UNIP iedere zetel winnen zou.

Op 22 januari maakte de president enige kabinetswijzigingen bekend. De minister van volksgezondheid, M. Sipalo, trad om gezondheidsredenen af en werd staatssecretaris van grondbeschikkingen en natuurlijke hulpbronnen. De enige blanke minister, J. J. Skinner, verliet het departement van justitie maar bleef in het parlement als Attorney-General. Met de Lozi prinses Nakatindi als staatssecretaris deed de eerste vrouw haar intrede in de regering.

Uit een mededeling van de vice-president op 1 december over afrikani-

satie van enkele ambtelijke posten blijkt dat Britse ambtenaren nog de hoogste posities innemen in 12 van de 15 departementen, waarbij inbegrepen het kabinet van de president. In dezelfde maand kwam een campagne op gang tot het afrikaniseren van namen van steden en straten.

Bij de opening van de tweede zitting van het parlement op 12 januari deelde de president mee, dat in februari besprekingen met Engeland zouden worden gevoerd over financiële steun bij het delgen van de federale schuld, die voor £ 88 mln op Zambia is afgewenteld. Een op dezelfde dag gepubliceerd overgangs-ontwikkelingsplan, dat tot midden 1966 loopt, zal £ 35 mln vergen, waarvan £ 7 mln voor defensie, £ 9,6 mln voor transport, verbindingen en energie, voornamelijk ten plattelande, en een gelijk bedrag voor intensivering van de landbouw en het gebruik van natuurlijke hulpbronnen.

Bij de parlementaire behandeling van het wetsontwerp op de vakorganisatie maakte op 15 december J. H. Roberts, leider van de National Progress Party in oppositie, ernstig bezwaar tegen het daarin neergelegde beginsel, dat werkgevers vakbondscontributie moeten inhouden op het loon, ook al is de betrokken werknemer geen lid. Minister Justin Chimba (arbeidszaken en mijnbouw) repliceerde dat de werknemer, die profiteert van de bond zonder lid te zijn, een dief is.

Afrikanen uit Zambia stichtten op 19 november in Bulawayo een afdeling van de Lumpa-kerk.

Eind januari vaardigde de regering enkele gedragsregels uit voor de 15 politieke partijen en groeperingen in ballingschap, die zich in Zambia gevestigd hebben. Zij mogen slechts een kantoor, en dan in Loesaka, er op na houden met niet meer dan zes functionarissen en in Zambia geen geld ophalen.

Op 29 november arriveerde de eerste diplomatieke missie uit de Chinese Volksrepubliek; 16 december bood de zaakgelastigde zijn geloofs-brieven aan.

Op 30 december zei de regering de handelsovereenkomst met Zuid-Afrika per 1 januari 1967 op. Tot dusver kwam ongeveer 20 % van de invoer uit dat land.

Zuid-Rhodesië

Eind januari woonde premier Smith de begrafenis van Churchill bij en sprak vervolgens met premier Wilson, waarop deze laatste op 9 februari in het Lagerhuis mededeelde, dat minister Bottomley en de Lord Chancellor Lord Gardiner op 22 februari een bezoek van tien dagen aan Rhodesië zouden brengen. Behalve personen die een gevangenisstraf uitzitten — wat de ZANU-leider Sithole uitsloot — zou de Britse minister iedereen mogen ontmoeten.

Nadat Joshua Nkomo en nog zestien anderen het proces tegen de regering over hun preventieve hechtenis gewonnen hadden, werden zij op 16 november teruggebracht naar het afgelegen Gonakudzingwa, nabij de Mozambikijnse grens, waar zij beperkte bewegingsvrijheid genieten. De minister van justitie en de Attorney-General kregen toestemming in beroep te gaan bij de Privy Council. Op 18 november zei Nkomo tot journalisten een gesprek met minister Bottomley zeer nuttig te achten. Belangrijker echter zou een grondwetsconferentie zijn, bij voorkeur in London, want zonder meerderheidsbewind hoefde men in Rhodesië niet op politieke stabiliteit te rekenen.

Op 18 december sprak de hoofdenraad (Chiefs' Council) op een buitengewone vergadering in Salisbury zich uit voor een coalitie-regering van hoofden en Europese politici, een daartoe noodzakelijke wijziging van de grondwet en onafhankelijkheid.

Eind januari verscheen een witboek over de Chiefs' Indaba van oktober 1964 en de hierover met de Britse regering gerezen controverse. Het gaf vijf aan het University College van Salisbury verbonden volkenkundigen en sociologen aanleiding tot een tweede verklaring, gepubliceerd op 1 februari, waarin zij gemotiveerd de stelling van de regering over het representatieve karakter van de traditionele hoofden nogmaals verwierpen en concludeerden, dat de duidelijke weerstand tegen onafhankelijkheid onder de tegenwoordige grondwet zich niet vrij had kunnen uiten.

Voor een tussentijdse parlementsverkiezing in het kiesdistrict (electoral district) Matabeleland-Zuid, waar 3.832 kiezers geregistreerd zijn op lijst A en 871 op lijst B, kwamen 182 kiezers op, die met een meerderheid van 18 stemmen wederom een RP-candidaat op de Afrikaanse voorkeurszetel brachten. Het RF had geen kandidaat gesteld. De parlementaire zetelverdeling is nu als volgt: Rhodesian Front 37, Rhodesia Party 25, Onafhankelijken 3.

Sir Roy Welensky trad op 19 december af als leider van de RP en verklaarde zich geheel uit de politiek terug te willen trekken. Op 11 februari koos de partij het parlements lid David Butler tot zijn opvolger. Sir Edgar Whitehead zal t.z.t. zijn parlementszetel beschikbaar stellen. Bij een tussentijdse verkiezing nu zou deze aan een RF-candidaat toevallen, meende hij.

Begin december gaf de minister van justitie op, dat 1936 personen afgezonderd of gevangen zaten krachtens de Law and Order (Maintenance) Act en de maatregelen op de noodtoestand in Highfield en Harare, de voornaamste Afrikaanse woonwijken van Salisbury.

Op 24 december werd bekendgemaakt, dat de Rhodesia Broadcasting Corporation toezicht zal gaan uitoefenen op de Rhodesia Television Ltd., tot dusver een onafhankelijke organisatie.

De Rhodesia Tobacco Association gaf eind januari een memorandum

uit, waarin verklaard werd dat een eenzijdige onafhankelijkheidsverklaring economisch rampzalige gevolgen zou hebben. Het bestuur deelde op 11 februari mee, dat deze nota geen politieke bedoelingen had.

Op 30 november werd met Zuid-Afrika een nieuwe handelsovereenkomst met een looptijd van vijf jaar gesloten, waarbij wederzijds voorkeurstarieven toegekend zijn.

(RECTIFICATIE. *In de Kroniek van Afrika van december 1964 dient op blz. 256 de laatste alinea als volgt gelezen te worden:*

Het referendum, gehouden op 5 november leverde wel een grote meerderheid op voor onafhankelijkheid nu, maar bijna de helft van het electoraat (105.000 op een bevolking van 4 mln) liet verstek gaan, de kiezers op lijst B (12.000) zelfs in overgrote meerderheid.

Op blz. 257 leze men in de tweede alinea Zuid-Rhodesië i.pl.v. Noord-Rhodesië.)

Malawi

Idris Wakil, minister van voorlichting van Tanzania, ontkende 21 november de beschuldiging van Dr. Banda, dat Tanzania stookt in het Malawische conflict. Tanzania heeft de ex-ministers van Malawi wel asyl verleend, maar heeft hun verboden enige politieke campagne vanuit Tanzania tegen Malawi te ondernemen, aldus Wakil. Het *Malawi News* beschuldigde op 28 december Tanzania ervan, groepen Maliwiërs op te leiden voor een invasie in Malawi. Tanzania heeft hier opnieuw fel tegen geïntereesseerd.

20 december zei Banda tegen een grote menigte te Lilongwe, dat ex-minister Chipembere, samen met de revolutionaire leider van Zanzibar, Okello, een invasie van Malawi op touw zette.

Ambtenaren van de Veiligheidsdienst hebben sinds 22 december het recht alle voertuigen te doorzoeken.

Na een bijeenkomst met Dr. Banda op 21 december hebben 300 stamhoofden adhaesie aan Banda betuigd. Banda had hun de dag te voren — bij een gezamenlijk bezoek aan de nieuw te bouwen hoofdstad bij Lilongwe — nogmaals verzekerd, over bewijzen te beschikken dat de ex-ministers tegen hem samenzwoeren.

Aleke Banda, secretaris-generaal van de Malawi Congress Party (MCP), heeft op 7 januari voor de radio verklaard, dat Europeanen en Aziaten geen partijlid kunnen worden, maar dat hun morele steun welkom is.

Op 7 februari onderstreepte Dr. Banda de noodzaak van landhervorming; het parlement zou hiertoe een wetsontwerp worden voorgelegd. Hij deed een beroep op de bevolking de regering blindelings te gehoorzamen.

Op 12 februari werd Fort Johnston, beschouwd als het belangrijkste

steunpunt van Chipembere, opgeschrikt door een bende van 200 personen die politie- en postcentrales aanviel en vernielde.

Beetsjoeanaland

Op 30 december verklaarde Seretse Khama, leider van de Bechuanaland Democratic Party, naar onafhankelijkheid in 1966 te streven. Zijn land zou daarna lid van de OAU willen worden.

De Wetgevende Raad ging op 27 januari uiteen; 1 maart worden algemene verkiezingen gehouden.

Begin februari is een begin gemaakt met de verplaatsing van de hoofdstad van Mafeking naar Gaborones. (n.b. Mafeking ligt op Zuid-Afrikaans grondgebied.)

Basoetoland

8 januari moesten 8 leden van het Pan-African Congress voor het Hoog Gerechtshof van Maseru verschijnen, beschuldigd van gewelddaden (o.a. poging tot ontvoering) tegen Zuid-Afrika.

Zuid-Afrika

17 november kondigde de Britse regering een verbod af op de uitvoer van wapens naar Zuid-Afrika. Dit betreft vooral de levering van gevechtsvliegtuigen.

Vanaf 11 januari is de '90-dagen-wet' opgeschort. De minister van justitie, Vorster, heeft verklaard haar onmiddellijk weer in werking te stellen wanneer de omstandigheden dat eisen. Tot nu toe waren onder de '90-dagen-wet' 1095 personen gearresteerd; 272 werden veroordeeld, 93 wachten nog op hun berechting.

24 januari werd Dr. H. Simons, hoogleraar aan de universiteit van Kaapstad, verboden college te geven op grond van een maatregel van minister Vorster van september j.l., die behelst dat leden van de (in 1950 verboden) communistische partij, waar Simons lid van is geweest, vanaf 1 januari niet meer aan onderwijsinstellingen mogen werken.

Abraham Fischer, een bekende Johannesburgse advocaat, is eind januari ondergedoken. 25 januari had hij voor het gerechtshof in Johannesburg moeten verschijnen op beschuldiging van overtreding van de Suppression of Communism Act. In een brief aan het gerechtshof deelde hij mede in het land te zullen blijven om de apartheidspolitiek te bestrijden. Fischer was de voornaamste verdediger bij het Rivonia-sabotageproces vorig jaar, waar Nelson Mandela e.a. levenslange gevangenisstraf kregen.

Op 18 november sprak het Apartheidscomité van de V.N. haar voldoening uit over het Britse besluit, Zuid-Afrika geen wapens meer te leveren. Op 21 november verlieten alle communistische en sommige

Afrikaanse delegaties de vergaderzaal van de V.N. toen de Zuid-Afrikaanse vertegenwoordiger, Dr. Hilgard Muller, zijn spreekbeurt begon. Muller verklaarde dat Zuid-Afrika een multinationale staat is, dat de diverse naties geleidelijk onafhankelijk zouden worden en dat deze politiek de groeiende steun van de betrokken naties heeft.

De minister van defensie, Fouché, zei in een op Geloftedag (16 december) in Dingaanstad gehouden toespraak, dat de voortdurende overheersing van een minderheidsras zijn uiteindelijke val zou betekenen. Hij sprak de hoop uit, dat Zuid-Afrika het grondbeginsel zou aanvaarden, dat alle rassen recht hebben op dezelfde kansen, zij het in gescheiden gebieden. Hij onderstreepte, dat de apartheidspolitiek terdege moet rekenen met de druk van buiten, want 'as die wêreld dit nou eenmaal aanvaar dat alle mense basies gelyk is en dus op gelyke geestelike en andere geleenthede geregtig is, kan ons nie die wêreld opponeer nie'.

Begin januari werd bekend, dat een nieuwe partij zal worden opgericht, die de westelijke Kaapprovincie en Namaqualand opeist als exclusief nationaal tehuis der 1.700.000 kleurlingen in Zuid-Afrika. Uiteindelijk doel is het oprichten van een 'Colouredstan' (vgl. Bantustan) met volledige soevereiniteit. Initiatiefnemer is Jac. Daniels, lid van het uitvoerend comité van de Liberale Partij.

8 januari deelde minister Vorster mee, dat het verbannen Pan-African Congress zich schijnt te hergroeperen (in de afgelopen 2 jaar zijn 3000 leden gearresteerd), maar dat de politie de situatie in de hand heeft.

In het liberale katholieke blad *Challenge* is een lange brief gepubliceerd, waarin de katholieke hiërarchie in de republiek verweten wordt, niet uitgesproken tegen alle kleurvoordeel te zijn.

Op 5 januari bezwoer de Transvaalse Synode van de Ned. Hervormde Kerk van Zuid-Afrika in een verklaring 8 Ned. Hervormde predikanten een uitnodiging om Engeland te bezoeken af te slaan, tenzij de uitnodigende kerken verzekeren, dat zij niet de resolutie steunen van de Britse Raad van Kerken, gericht tegen Britse pro-apartheidactiviteiten.

TRANSKEI. De eerste tussentijdse verkiezingen (november vorig jaar) sinds deze eerste Bantustan ruim een jaar geleden beperkt intern zelfbestuur kreeg, werd een overwinning voor de kandidaat van de Democratic Party, die apartheid afwijst.

ZUIDWEST-AFRIKA. Op 15 maart hervat het Internationale Hof van Justitie in Den Haag de behandeling van de klacht van Ethiopië en Liberië, dat Zuid-Afrika zijn mandaatverplichtingen jegens Zuidwest-Afrika niet is nagekomen. In zijn nieuwjaarsrede verklaarde premier Verwoerd, dat zijn land met het nemen van maatregelen op de uitspraak van het Hof zou wachten. Toezicht van de V.N. wees hij nogmaals af.

EILANDEN

Madagascar

Op 13 december 1964 werden gemeenteraadsverkiezingen gehouden. In de 731 plattelands- en de 29 stadsgemeenten vielen 10.160 zetels van de 10.778 toe aan de regeringspartij, de Parti Social Démocrate. Op het platteland werd de oppositie vrijwel uitgeschakeld. De PSD wist eveneens de steden Diégo Suarez en Tamatave te veroveren. De oppositie handhaafde zich in Tananarive, waar de PSD van 3 tot 24 zetels klom, maar de AKFM, te zamen met enige kleine linkse en meest katholieke groeperingen, met 30 zetels de absolute meerderheid behield; in Antsirabe (PSD 15, AKFM (14) en MONIMA (5) samen 19) en in Ambohimarina (AKFM 14, PSD 12), een tot afzonderlijke gemeente verheven voorstad van Tananarive.

ASPECTEN

TSHOMBE EN DE REBELLIE

In december van het vorig jaar heeft de centrale Congolese regering een pamflet uitgegeven getiteld *La rébellion du Congo*, dat, zoals daarin wordt toegezegd, binnenkort gevolgd zal worden door de publicatie van *Le véritable Livre Blanc de la Rébellion*. In afwachting van dit document, en naar aanleiding van het reeds verschenen pamflet, volgen hier enkele reflecties op de toestand in Congo, met name de rebellie.

Volgens het genoemde regeringsrapport heeft Tshombe de rebellen, onder leiding van Gbenye, herhaaldelijk uitgenodigd deel te nemen aan een nationale regering. Maar behalve André Lubaya, die thans minister van volksgezondheid is, heeft daar niemand op gereageerd. Hun eisen, dat Kasa-Vubu zou worden afgezet, alsmede de hoogste militaire leiders, waren voor Tshombe onaanvaardbaar. Profiterend van de rust sinds het bewind van Tshombe, en terwijl deze zijn belofte inlost, de politieke gevangenen te bevrijden, waaronder Gizenga, bereidden zij de verovering van Congo voor; 5 augustus 1964 bezetten zij Stanleystad. Onder leiding van generaal Olenga werden hier de massa-executies op touw gezet.

De rebellen ontvingen volgens het officiële rapport belangrijke buitenlandse steun. Gbenye had contact met Peking, waar hij financiële bijstand kreeg. In Congo-Brazzaville werden twee opleidingskampen voor rebellen ingericht, waar Chinese experts hen voor de guerilla opleidden. Congolese regeringstroepen hebben Russische ammunitie en Chinees propaganda-materiaal buit gemaakt.

Hoe reageerde de rest van Afrika? De onverholen morele steun aan de rebellen door Egypte, Algerije, Tanganjika, Mali en Guinee is bekend. Tshombe werd door Nasser van de conferentie van de OAU geweerd. Algerije smokkelt wapens via Soedan naar Congo. Er zijn geruchten dat in Kenia en Tanganjika vrijwilligers gerecruteerd worden.

Niettemin heeft de Congolese regering van haar kant alles gedaan om de OAU bij de kwestie te betrekken. Kasa-Vubu heeft op leden van de OAU een beroep gedaan om met Congo bilaterale militaire verdragen af te sluiten. Deze voorstellen zijn door de ministerraad van de OAU, van 5—10 september 1964 in Addis-Abeba bijeen, verworpen. Wel werd voorgesteld een commissie van onderzoek te sturen. Dit werd aanvaard, maar deze is nooit in Congo verschenen, aldus het rapport. Niettemin blijft Congo trouw aan de principes van de OAU, ieder Afrikaans land moet onafhankelijk worden.

Wat de 'huurlingen' betreft: we moesten wel vrijwilligers aannemen,

aldus het rapport. Het eigen leger wordt gereorganiseerd, er was behoefte aan ervaren soldaten en het huren van soldaten is in de geschiedenis helemaal geen ongewone zaak. Bovendien zijn zij individueel aangenomen, geen staat heeft in deze als zodanig steun verleend.

De interventie van de parachutisten, tenslotte, was een volkomen legale zaak. Ze deden hun zuiver humanitaire werk met toestemming van de regering.

Wat te denken van dit officiële rapport?

Er wordt compleet met schokkende foto's, veel werk gemaakt van de gruweldaden van de rebellen. Wij herinneren ons dat Tshombe iets dergelijks publiceerde indertijd over de gruweldaden van de V.N.-troepen in Katanga. Alles kan tot politiek instrument worden omgesmeed. Tegenstanders van Tshombe denken aan de doden tengevolge van bombardementen met vliegtuigen die hij van Amerika heeft ontvangen. Door de nadruk op het primitieve van de gewelddaden der rebellen, waar het rapport veel aandacht aan besteedt, zal zeker de Europese publieke opinie gunstig beïnvloed worden ten opzichte van het regime-Tshombe dat zich hiertegen keert. Zo wordt o.a. verteld hoe de rebellen zich de steun verschafften van het medicijnvrouwtje Mama Onema. Inmiddels weten wij weer dat Mama Onema haar kunsten thans aan de regerende partij verkoopt! De 'huurlingen', in het rapport zo sober als 'ervaren' soldaten aangeduid, verschillen weinig van de losgeslagen 'jeunesse' van Gbenye. Al met al schuilt er dus wel wat hypocrisie in deze verontwaardiging. Congolese studenten, die wij in Leuven vroegen wat zij dachten van het rapport, deelden deze mening unaniem.

Zeker zullen de rebellen moeite hebben, voor de geschiedenis ooit waar te maken dat de gruweldaden uit de hand gelopen volksverontwaardiging zijn, een poging die in de lijn der verwachting ligt.

Verhalen die wij hoorden van gevluchte missionarissen over de wijze waarop de rebellen in de dorpen verschenen en de bevolking bewerkten, versterken het vermoeden, dat hier zeker sprake is van 'speciaal' opgeleide figuren, en het rapport klinkt dan ook geloofwaardig, waar het b.v. schrijft, dat generaal Olenga zijn volgelingen zou hebben aangespoord tot de massamoorden, met het argument dat ook de Chinezen hierdoor machtig waren geworden.

Wat de Chinezen betreft: studenten die men hier naar vraagt, zeggen dat ze nog nooit een Chinees gezien hebben. Ze zullen wel een rol spelen, maar het argument van Chinese ophitsing wordt volgens hen ook graag gebruikt om het eigenlijke, persoonlijke machtsconflict te verhullen en het Westen tot steun uit te lokken.

Tshombe's verdediging van het aantrekken van huurlingen klinkt aanamelijk, maar men vermeldt niet in het rapport, dat een groot deel van

deze mensen blanke Zuid-Afrikanen zijn, mensen wier houding ten aanzien van zwarte rebellen op zijn zachtst uitgedrukt historisch belast is. Het is ook met name dit, wat in de ogen van panafricanisten niet goed te maken is, daar de boycot van Zuid-Afrika het voornaamste programma-punt van de OAU is. Tshombe's uitspraak, met deze organisatie te willen samenwerken, klinkt dan ook zeer onecht.

De verdediging van de landing der Belgische parachutisten is bekend. Als er inderdaad geen andere opzet is geweest dan eigen onderdanen te beschermen in een vreemd land, wanneer de regering van dat land daar zelf niet meer toe in staat is, en daar bovendien toestemming voor geeft, lijkt dit volkenrechtelijk zeker geoorloofd.

Een vraag blijft het, of de 'reddingsactie' noodzakelijk en/of tactisch wel juist was. De moordpartijen op de blanken en de uitdrukkelijke bevelen daartoe, schijnen pas losgebarsten en uitgevaardigd te zijn na de landing der parachutisten. Het is ook wel zeker, dat de actie de toestand voor niet-geredde blanken danig verergerd heeft.

Over de wel vernomen suggestie, dat de Belgische regering haar onderdanen, die al een tijd vóór de gewelddaden wilden wegtrekken, heeft gesust om te blijven, om aldus later een excuus te hebben om in te grijpen, kunnen wij van hieruit niet oordelen. Het rapport beweert, dat hier van militaire interventie geen sprake was. Het zal niet de Belgische bedoeling geweest zijn, maar de Congolese regeringstroepen hebben toch maar van de parachutistenactie geprofiteerd om Stanleyville binnen te trekken. Dit samenkomen van beide machten moet te voorzien geweest zijn en dit maakt de landing, desnoods willens nillens, tot een militaire actie in het voordeel van de Congolese regering. Deze moet dan ook de laatste zijn om het militaire karakter van de actie te ontkennen!

Beslist in het nadeel van de rebellen is echter, dat zij minstens een kans gemist hebben om de landingsactie te voorkomen: het weigeren van inspectie door het Internationale Rode Kruis; dit zou de Amerikanen en Belgen wellicht het motief tot ingrijpen ontnomen hebben.

Of Tshombe zich zal handhaven, valt nog onmogelijk te voorspellen. Hij is er in korte tijd in geslaagd, de neerwaartse glijvlucht van de economie te remmen. Hij heeft ook zeker aanhang onder de bevolking: zelfs in Stanleystad werd hij met gejuich begroet.

Daar staat tegenover de politieke druk van buiten. Een Amerikaanse poging begin januari, Frankrijk ertoe te bewegen, de francofone Afrikaanse staten ertoe over te halen, een compromis-voorstel te steunen dat handhaving van Tshombe beoogt in een regering met rebellen, is afgewezen; Frankrijk houdt vast aan zijn non-interventiepolitiek en wil zeker zijn goede naam in Afrika niet verspelen. Op enige versterking van Tshombe's

positie wijst evenwel de slotverklaring van de oprichtingsbijeenkomst van de OCAM (Noeaksjot, 10—12 februari), waarin op steun aan 'de wettige regering' aangedrongen wordt om de nationale verzoening te bespoedigen, 'in overeenstemming' echter 'met de resoluties van de conferentie van Addis Abeba en van de Veiligheidsraad'. In de Veiligheidsraad is eind december een resolutie van 18 Afrikaanse landen (waarin o.a. gevraagd wordt het vuren te staken en tot een gesprek met de rebellen te komen) aanvaard. Dit gaat lijnrecht in tegen Tshombe's politiek en is ook een bewijs voor de aarzeling van Amerika, dat deze resolutie toch had kunnen verhinderen. Hoewel de financiële besprekingen in Brussel met een succes voor Tshombe geëindigd zijn, is daar toch ook Adoula ontvangen. Diens plan, dat een 'Afrikaanse' oplossing voorstelt: vorming van een overgangsregering *met uitsluiting van Tshombe* en vervanging der huurlingen door Afrikaanse troepen, heeft veel bekendheid gekregen en ook sympathie.

Soumialot heeft laten weten, dat men met Adoula wel praten wil, hetgeen diens kansen zeker versterkt.

Tshombe heeft inmiddels nog eens bedreigd, zich weer op Katanga terug te trekken.

In deze situatie blijft het plan Adoula het enige — zij het kleine — lichtpunt. Wanneer de Amerikanen, die met Engeland en (gereserveerd) België Tshombe's voornaamste steun zijn, hem tot een verzoenende houding zouden kunnen bewegen, kan men misschien nog tot een compromis komen, dat het gevaar van een tweede Vietnam op het nippertje voorkomt.

Vr.

ENKELE OVERWEGINGEN ROND DE INVOERING VAN HET EEN-PARTIJSTELSEL IN KENIA

Luide toejuichingen vielen Robert Ngala ten deel toen hij op 10 november in het Keniase parlement mededeelde, dat zijn partij, de Kenya African Democratic Union (KADU), niet langer in oppositie zou blijven en zich bij de regeringspartij, de Kenya African National Union (KANU), zou voegen. Vele van zijn medewerkers waren de laatste tijd al naar de KANU overgelopen. Het heeft dan ook de schijn dat hij, ondanks zijn uitspraak, eigen politiek aanzien graag op te offeren voor een sterkere nationale eenheid, door deze politieke 'aardverschuiving' op handige wijze zijn gezicht én zijn laatste kansen gered heeft. Maar het is tevens een voorbeeld van een typisch stuk Afrikaanse politiek want zijn besluit betekent een aanzienlijke vergemakkelijking van het werk van de regering, die toch

nog sterke oppositie vreesde van zijn kant tegen een grondwetswijziging, waarmee een inperking van de regionale zelfstandigheid beoogd werd. Westerse waarnemers, die dit verlies van wat bij ons het democratische stelsel heet misprijzend hebben gade geslagen, moeten dan ook niet uit het oog verliezen, dat deze versterking van de nationale eenheid een met Westerse toestanden vergeleken uniek verschijnsel is, temeer daar aan beide kanten geen rancune schijnt te bestaan: Ngala heeft zich prijzend uitgelaten over de minister-president, terwijl hem en een van zijn medewerkers inmiddels andere posten zijn toegewezen. Eén vroegere KADU-leider is in het kabinet opgenomen.

De boven aangeroerde grondwetskwestie duidt erop, dat de politieke verschuiving in het teken stond van een intens streven naar nationale eenheid, aan de vooravond van Kenia's volledige onafhankelijkheid (op 12 december heeft het land de status van onafhankelijke republiek, binnen het Britse Gemenebest, gekregen). Immers, een grote gewestelijke zelfstandigheid houdt voor een staat, die tientallen etnische minderheden moet bundelen, voortdurend gevaar van versnippering in. Bovendien heeft Jomo Kenyatta op 14 december, toen de eerste republikeinse regering officieel geïnstalleerd werd, in zijn openingsrede voor het parlement met nadruk verklaard, dat hij hoofd van de regering én van de staat (premier en president) is, en dat van geen enkel ideologisch blok buitenlandse inmening geduld zal worden.

Deze vrees in Kenia voor buitenlandse inmenging is momenteel groter dan de vrees voor binnenlandse onenigheid. Zij vormt misschien wel de voornaamste reden, waarom Kenia vastbesloten schijnt als een sterke eenheid haar reis door de geschiedenis aan te vangen, wat de overgang tot het een-partijstelsel begrijpelijk maakt.

Men kan echter ook begrip hebben voor de critici, die denken aan het onheil van de een-partijstaat in Europa. Maar historische vergelijkingen tussen Europa en Afrika zijn land niet altijd gerechtvaardigd. Het is zelfs de vraag, of Afrikaanse verschijnselen die wij zo gemakkelijk met Europese begrippen aanduiden, ook wel hetzelfde zijn als de onze. Met name moet men zich afvragen, of het soort 'eenheid' dat de een-partijstaat vertegenwoordigt, althans nastreeft, in beide historisch-geografische gebieden wel dezelfde is. Men zou het antwoord hierop kunnen vinden in een analyse van de politieke ideologie, die in Afrika nog volop in ontwikkeling is.

'Afrikaans socialisme' is zulk een eigen ideologie, maar een die tot nu toe van een grote openheid getuigt. De partijprogramma's beogen de welvaartstaat; opvoeding en onderwijs, verbetering van de landbouw, aanleg van wegen enz. enz. en hiermee poneert men m.i. waarden, die thans allerwege als universeel-menselijk worden beschouwd. En dit streven steekt niet eens ongunstig af bij onze eigen geleide sociaal-

economische politiek t.a.v. (agrarische) ontwikkelingsgebieden. Ook daarbij immers wordt niet met de wensen van alle minderheden evenzeer rekening gehouden.

Wat te denken van de overweging, door Afrikaanse leiders vaak geuit, dat het een-partijstelsel voorlopig zal zijn? Voor sceptici bergt zij weinig troost: wat te geloven van de bereidheid van absolute machthebbers, in de toekomst deze macht vrijwillig te delen, af te staan of onder toezicht te plaatsen van een werkelijke volksvertegenwoordiging? Men kan hier, lijkt mij, voorlopig alleen van zeggen, dat grote verantwoordelijkheid rust op de eerste leiders of op hen, die ze gevormd hebben, steunen of bewust dienen. Begrijpen zij hun educatieve taak, dan kan 'de partij', nu nog noodzakelijk machtsmiddel, in toenemende mate een volksforum worden en zal gezonde oppositie zich uit haar gelederen mettertijd losmaken. Ook is van uiterst groot belang, dat de leiders die de noodzaak van de 'partij' thans de facto moeten erkennen, er zorg voor dragen dat zij niet de jure tot systeem verheven wordt, waardoor alle toekomstige oppositie bij voorbaat onwettig zal zijn. En men zal zich voortdurend bewust moeten blijven van het gevaar, dat 'de partij', die op de duur niet draaien kan zonder een uitgebreid bureaucratisch apparaat, dat beroeps-politici vereist, de vruchtbare voedingsbodem vormt voor een elitegroep, die alle middelen in toenemende mate ten dienste staan de macht aan zich te houden, uit te breiden en er onderling om te vechten op de ruggen van de volksgroepen.

Zij die de ontwikkeling in Kenia met enige bezorgdheid gade slaan, moeten bedenken dat de eenwording geschiedde met unanieme instemming van het parlement, en vermoedelijk ook van de massa der kiezers, die in een Afrikaans land achter hun leiders staan: hún eenheid betekent in de meeste gevallen eenheid onder het volk. Goed opgeleide elite is bovendien schaars, een argument te meer voor nauwe samenwerking. Jomo Kenyatta, de onbetwiste leider, is geen wraakzuchtig man: dat heeft hij na zijn vrijlating bewezen — zijn relaties met de Britten zijn goed en kunnen door het recente persgeschil (zie chronologisch overzicht)m.i. nauwelijks vertroebeld worden. Evenals Nyerere van Tanganjika, schroomde hij niet om de Engelsen te hulp te roepen bij de mouterij, hetgeen hem nauwelijks prestige heeft gekost als 'pan-Afrikanist'.

Zijn sociaal program, weer bevestigd in zijn toespraak bij de opening van het parlement, is 'the continuing battle against poverty, illiteracy, and social injustice'.

Het grootste gevaar zal echter dreigen wanneer 'Mzee' Kenyatta, de oude eerbiedwaardige leider, die zelf niet precies weet hoe oud hij is, van het toneel verdwijnt.

Vr.

DEBAT OVER VOLKSHOOFDEN EN OPENBARE MENING

In de vorige Kroniek werd gewag gemaakt van het meningsverschil tussen de Rhodesische regering en een groepje academici in Salisbury over de waarde van het oordeel der volkshoofden (de z.g. chiefs' Indaba te Domboshawa in september 1964) als een betrouwbare massa-opinietoets van de (grotendeels kiesrechtloze) Afrikaanse bevolking wanneer het ging om de al of niet onafhankelijkheid van Rhodesia onder blank bewind. Wij hebben toen aan deze vraag een bijdrage gewijd.¹ Sedertdien ontvingen wij (a) het officiële 'White Paper', verslag van de Domboshawa indaba², waarin o.a. de houding van de wetenschapsmensen sterk wordt veroordeeld en (b) een uitvoerige repliek van de laatstgenoemden³.

Wij komen dus nog even terug op deze zaak, onder andere omdat wij in de toegezonden stukken een duidelijke bevestiging kregen van hetgeen wij in de genoemde Kroniek-bijdrage poogden te analyseren. Dat streelt. Belangrijker is echter dat, als gevolg van wederzijdse kritiek, van beide kanten een poging wordt gedaan om het probleem op meer fundamentele wijze te beschouwen. Men vraagt zich eerst af, wàt nu eigenlijk de structuur is van de inheemse Afrikaanse maatschappij en welke rol de chiefs daarin vervullen. Daarna komt de vraag aan de orde, op welke wijze de meerderheidsopinie in deze maatschappij het best tot uiting kan worden gebracht.

Is men met deze herbeziening iets verder gekomen, mogelijk iets nader bij elkaar gekomen?

Het is zeer te betwijfelen.

Het White Paper bestaat uit verschillende delen. Het schetst eerst het historisch verloop en de gebeurtenissen die tot de indaba leidden, vindt daarin aanleiding tot een scherpe beschuldiging aan het adres van de Britse regering (waarop wij later terugkomen), levert dan een verslag van de Domboshawa indaba compleet met woordelijk weergegeven toespoken van de chiefs, om tenslotte in een lange bijlage het fundamentele probleem van de volksrepresentatie in relatie tot de maatschappelijke structuur te behandelen. Wij zullen het eerst over het laatste stuk hebben. Het White Paper poneert de stelling dat de inheemse maatschappij (nog steeds) essentieel communaal is, dat 'individualistische' methoden van besluitvorming (b.v. stembus-verkiezingen) hier dus minder geëigend en

¹ J. F. Holleman, Volkshoofden en openbare mening in Rhodesië.

² *The Demand for Independence in Rhodesia: the Domboshawa 'Indaba'*. Government Printer, Salisbury 1965.

³ J. C. Mitchell c.s. *The Domboshawa Indaba: the views of some sociologists and anthropologists in Rhodesia*. Salisbury, 1 febr. 1965 (stencil).

soms zelfs funest zijn (clique-vorming, 'pressure groups' ten bate van eigen belang) en dat meningsuiting en besluitvorming op traditionele wijze, door middel van tribale organisaties en erfelijke volkshoofden, het fundamentele uitgangspunt moet blijven, hoewel dit stelsel aanpassing behoeft aan de eisen van de moderne tijd (hoe precies wordt niet aangeduid). In het White Paper wordt heel wat wetenschappelijk materiaal aangehaald, echter op een nogal eenzijdige manier, met het gevolg dat het 'communale' beeld sterk overtrokken wordt. Het antwoord van de academici (stuk voor stuk mensen die praktijk-onderzoek hebben gedaan) trekt terecht hiertegen te velde: 'The descriptions of the tribal structure . . . are in such general terms and so clearly represent an idealized situation, reflecting none of the complexities and contradictions inherent in modern tribal society, that they cannot be relied upon as an accurate account of the way in which decisions are made and actions set in motion (to-day)'. Op hun beurt halen de academici weer vroegere uitlatingen van officiële zijde aan waaruit blijkt, dat men ook daar bij tijden wel degelijk heeft beseft dat die traditionele structuur bij lange na niet meer die hechtheid had die sommigen zich verbeeldde. Had niet een zegsman van het (voormalige) Native Affairs Department, in verband met de bedreiging van Afrikaans-nationalistische politici, zelf kort geleden (1963) gezegd dat 'the danger of political leaders would not be there if the leadership of chiefs was so firm, so deep, so certain as some claim'? En werd bij een vroegere gelegenheid niet uit dezelfde hoek de aandacht gevestigd op 'the disturbances of rural society due to the increased roles of competitive individualism played in it'?

Er is inderdaad zulk een overvloed van 'individualistisch' bewijsmateriaal dat het stereotype beeld van de communale landelijke maatschappij niet zonder meer houdbaar is gebleven. Bovendien beweegt een goed deel van het inheemse leven, werken en denken zich buiten de sfeer van de tribale structuur, dikwijls in een omgeving die in hoge mate beheerst wordt door de geaccepteerde vormen van een westers georiënteerde, meer individualistisch gerichte, industrieel georganiseerde maatschappij.

Hoe kan men zich hier nu nog een besluitvorming op traditionele wijze voorstellen? En wat is, in deze veranderde situatie, nu eigenlijk de positie van de volkshoofden en wat blijft er over van hun traditionele rol als spreekbuizen van de volksgemeenschap? Het White Paper schijnt de indruk te willen geven dat deze hoofden feitelijk autonome leiders zijn, en dat hun afhankelijkheid van de blanke overheid slechts op legalistische en financiële gronden berust. Ook deze voorstelling, zeggen de academici, is veel te eenzijdig en ze beroepen zich o.a. op het rapport van een regeringscommissie van onderzoek¹, waarin de niet benijdenswaardige positie van

¹ Het z.g. 'Mangwende Report', van 1961.

de chiefs wordt uiteengezet en waaruit blijkt hoe moeilijk het voor hen is zich te handhaven in een situatie, waarin zij zowel de overheid als hun volgelingen moeten tevreden stellen omdat zij van beider steun afhankelijk zijn. Bovendien lopen zij gevaar ontslagen te worden als zij in hun loyaliteit tegenover de regering te kort schieten.

De eenparige uitslag van de chiefs' indaba ten gunste van het regeringsvoorstel aangaande de Rhodesische onafhankelijkheid, verbaast de academici niet. Zoals wij zelf reeds betoogden in de vorige Kroniek, worden zowel het blanke bewind als de traditionele volkshoofden bedreigd door het opkomende nationalistische politieke leiderschap. 'The rise of African Nationalism is a threat to the chiefs as much as it is to the present government; on this issue the chiefs and the government are one'.

De academici vinden dus geen reden, na lezing van het White Paper, om hun oorspronkelijke standpunt (de onbetrouwbaarheid van de indaba als een vertolking van de brede volkswil) te wijzigen, maar zij hebben zich deze keer voorzichtiger uitgedrukt.

'We cannot assert that the majority of Africans do *not* support independence under the present constitution. Nor can the government assert the opposite on the basis of the evidence it has submitted so far.'

Met hun rustig betoog blijkt echter zeer duidelijk dat zij zich niet kunnen voorstellen hoe de overheid de uitvoering van meer 'individualistische' methoden van meningsuiting en besluitvorming kan ontwijken, vooral omdat reeds geruime tijd, zij het op een minder uitgesproken 'politiek' vlak, dergelijke maatregelen (b.v. verkiezingen voor lokale raden, zelfs voor de z.g. Chiefs' Council, deel zijn geweest van het administratieve beleid van de regering. Logisch gesproken hebben de academici volkomen gelijk, maar wie het White Paper nauwkeurig leest, zal merken dat ook van regeringskant men bewust zoekt naar oplossingen die niet binnen de traditionele sfeer beperkt hoeven te blijven. De moeilijkheid is echter dat in dit soort probleem men er met logica alleen niet komt. Het gaat hier, in de kern, immers om het tot uitdrukking brengen van de brede volkswil op het hoogst mogelijke gezags- en beleidsniveau. Dat betekent voor de overgrote meerderheid van alle Rhodesiërs, ongeacht hun huidskleur, tenslotte slechts dit: wie gaat de lakens uitdelen, blank of zwart? En deze vraag wordt door bijna allen, die hier direct bij betrokken zijn, vertolkt in termen van levensgeluk, persoonlijke vrijheid, sociale zekerheid en het behoud van waarden en maatstaven die men als 'essentieel' beschouwt. Het zijn met emotie geladen vragen waarop niemand met zekerheid een nuchter antwoord weet. In deze onzekerheid is men lichtgeraakt en is men van weerskanten geneigd scherper stelling te nemen en elkaar van onbegrip en zelfs kwade trouw te beschuldigen. Een voorbeeld hiervan is het bovengenoemde scherpe verwijt in het White Paper, dat Londen

inzake de chiefs' indaba sedert het Home-Smith-communiqué van september j.l. radikaal van opinie veranderd was ('a startling change of heart') en dus eigenlijk woordbreuk had gepleegd. Het merkwaardige nu is dat het bewijsmateriaal, dat het White Paper zelf voor deze beschuldiging aanvoert, allerminst in die richting duidt; wat wèl blijkt, is dat de mate van overeenstemming ten tijde van het communiqué niet verder strekte dan dat, voor een alleszins *bevredigende* ('satisfactory') Afrikaanse opiniepeiling, méér dan alleen de chiefs' indaba gewenst was. Wat echter de aard en omvang van deze 'extra' peiling moest zijn, daar was men het duidelijk *niet* over eens. Londen was echter bereid zijn oordeel op te schorten totdat Salisbury met concrete voorstellen zou komen. Nu legt de indaba volgens Rhodessische begrippen zeer veel, maar volgens Britse begrippen zeer weinig, gewicht in de schaal voor een Afrikaanse opiniepeiling. Om dus tot een 'bevredigend' gewicht te komen, was er volgens Salisbury heel weinig, maar volgens Londen heel veel extra's nodig. Toen er echter niets extra's kwam en de indaba feitelijk als de enige Afrikaanse opiniepeiling overbleef, was deze voor Salisbury nog wel, maar voor Londen volstrekt niet meer, aanvaardbaar. Hier was dus geen sprake van een 'change of heart', maar van een terugvallen aan weerskanten op fundamentele — en helaas fundamenteel verschillende — stellingen nadat het schamele bruggetje van 'overeenstemming' uit het Home-Smith-communiqué weg was gevallen.

H.

BIJDRAGEN

PROBLEMS OF FOOD AND POPULATION IN TROPICAL AFRICA

ROBERT W. STEEL *

During recent years there has been a great awakening to the problems posed by rapidly growing populations in many parts of the world, especially in relation to the food supplies that are likely to be available to feed the world's population in years to come. The concern now shown is due largely to the acceleration in the rate of increase. Thus it took nearly two centuries from 1650 for the world's total population to double from 600 millions to about 1,250 millions in 1850. By 1950 this figure had nearly doubled again. Today it is estimated by the United Nations demographic experts that there are probably 3,300 million peoples on the earth's surface. Forty years from now world population may well have doubled again. During the twenty-first century the figures become so astronomical in their size that it is hard for them to be meaningful.

What is clear is that there will be a very considerable increase in the density of population nearly everywhere, and that somehow food supplies must be increased on a tremendous scale. Not only must quantities be magnified to feed vastly greater numbers of mouths, but quality and variety need to be improved if there is to be any effective raising of living standards in most parts of the world. Even today it is estimated that one-sixth of the peoples of the world suffer from hunger, and at least one-third are seriously undernourished.

There are great increases of population in certain parts of the world partly because of the high, and largely unchecked, birth-rate, but chiefly because of the spectacular falls in the death-rate. Death rates have declined as a result of improved medical facilities, new understanding of certain diseases, the availability of new drugs and insecticides, and the institution of effective famine relief measures. Where birth-rates are high and death-rates are low, the net increase of population is often very great indeed. During the post-war years some of the most spectacular increases of population have been in some of the developing countries of the tropics — in Latin America, in Africa, and in parts of monsoon Asia. These are often areas where there is already much poverty and very little economic development, and where the mass of the people are illiterate and poorly

* John Rankin Professor of Geography, University of Liverpool.

Kroniek van Afrika V 1 (maart 1965), 48-64

educated. It is to parts of the world such as these that the efforts of the Freedom from Hunger Campaign, organized by the Food and Agricultural Organization of the United Nations for the period 1960 to 1965, are being particularly directed. The purpose of the Campaign is long-term and is designed to help the people to help themselves, by, for example, the improvement of their farming techniques, the increase of their agricultural productivity, and the extension of the area under cultivation.

Population Problems in the Tropics

The major problem areas in the Tropics are in monsoon Asia where density of population is often already very high and where, despite the intensive cultivation of rice, there are marked food shortages at certain periods of the year. In parts of India, for example, there are densities of more than 1,000 persons to the square mile, and over relatively small areas density figures are considerably higher. Often the bulk of the population is predominantly agricultural and is directly dependent upon food supplies produced locally. Such concentrations of people can be supported only by the intensive cultivation of rice — generally the most productive of all cereals — and by maximum use of double-cropping wherever possible. Part of the cost of such crowding is the very low standard of living of many of these people. Monsoon Asia will for long be a part of the world where the pressure of population upon the resources of the land will be extreme: and these types of problems are among the principal ones that are being tackled under the Colombo Plan, through technical aid in its various forms, and by the Freedom from Hunger Campaign.

In Latin America the growth of population is most spectacular, with a net reproduction rate exceeding 3 per cent over large parts of the continent. Such a high figure means that population may double itself within twenty years, so that serious population problems may emerge within a generation or so. But in general the problems are potential, not actual, for the total population is still relatively small — 200 millions scattered over nearly 8,000,000 square miles (*c.* 20,000,000 km²) — and the areas with high population densities are still quite restricted in size.

Tropical Africa provides examples of both underpopulation and overpopulation. Some indeed quote it as an outstanding case of a continent whose development is checked by lack of population and this is undoubtedly true of many of the sparsely populated parts of Africa. Others emphasize the overpopulation that exists in some areas already and the danger that population increases may outrun the availability of food supplies before many years have passed. Africa is indeed a continent with considerable regional diversity. There are, for example, parts with rainfall exceeding 120 inches (3,000 mm) a year and large areas in the Sahara and elsewhere

that are virtually rainless; huge areas of continuous equatorial rain-forest are matched by vast expanses of savanna grassland; pockets of agriculturally productive land are surrounded by tracts that are barren and uninhabited because of the lack of water, the poverty of the soil, or the incidence of tsetse fly. These significant regional variations are closely reflected by the population maps of Africa, and by the diversity of the demographic situation in different parts of the continent. In recent years they have been studied by a variety of scholars — economists, sociologists, demographers and geographers among them.¹ We are, therefore, in a much better position to assess the position today than we were a few years ago, unreliable though many of the available statistics still are.

Increase of Population in Tropical Africa

In general, the figures emphasize the speed of the increase of the population, though it must be recognized that some of the latest figures are perhaps exaggerated (for internal and external political reasons) while many of the earlier statistics are probably under-estimates. The latest Nigerian figure of 55 millions, for example, does suggest a certain inflation of the figures, resulting from political rivalry between the different Regions that constitute the Federation. By contrast the Ghana census of 1960 seems to have been remarkably well organized and is possibly the most accurate census ever taken in the tropics to date: it gives a total figure of 6.7 millions, representing an increase of 2.6 millions from the 4.1 millions of the 1948 census (generally regarded as a reasonably reliable count, though some observers suggest that it may represent an undercount). By 1970 it is thought that the figure may increase to over 8 millions, representing a doubling of the population in little more than two decades. Tanganyika's well substantiated inter-censal growth is similar, an increase of 1.75 per cent per annum from 7.4 millions in 1948 tot 8.7 millions in 1957.

Other figures could be quoted to suggest that, statistically, there are significant increases in many parts of inter-tropical Africa. Observations of those concerned with the effects of population growth are undoubtedly worthy of note. Thus the late Sir Philip Mitchell, Governor of Kenya from 1948 to 1952, observed that 'it is clear that most East African tribes are increasing rapidly in numbers, and the best available evidence seems to point to an annual increase which may amount to 2 per cent in the most favourable areas'.² It was because of his concern about the rise of population that he argued the case so forcibly for an inquiry into the population land relationships not only of Kenya but of its East African neighbours, Uganda and Tanganyika, as well.

A Royal Commission was appointed and issued its report in 1955.³ It decided, on the basis of a memorandum on the African population sub-

mitted to it,⁴ that there was 'no evidence to suggest that up to the present the general rate of growth of the African population has exceeded the overall ability of the economy of the three territories to support it';⁵ and it emphasized the importance of the last five words of Sir Philip's statement quoted above — 'in the most favourable areas'.⁶ Later it made the point that the basic trouble was that too many people were involved in subsistence food production, the proportion of the population so engaged reaching as much as 60 per cent in some areas, as compared with between 12 and 15 per cent in many economically more developed countries.⁷

But despite the statistical assurance that comes from the Commission's *Report*, many of the facts about the effects of population pressure upon the land recorded by Sir Philip seem incontrovertible. Moreover, similar reports come from others with long experience: Mrs. Elspeth Huxley, for example, a shrewd observer with a first-hand knowledge of East Africa going back over half-a-century, has written in one of her more recent books:⁸ 'Deep in every African heart burns a hunger for land'. The desire in Kenya to reclaim land alienated to Europeans has been greatly intensified by the 'steep, dangerous and spiralling rise in the population'. If it was two millions at the turn of the century, it now 'stands at nearly nine millions and is rising at the rate of three per cent a year, which means that nearly three hundred thousand souls are being added annually and that numbers will double in little over twenty years'.

That there are indeed some very real problems in parts of Africa today cannot be denied, and we do well to accept them and then to begin to seek to establish the facts and to take remedial action. This is not to deny the very considerable food-producing potentialities of certain areas elsewhere in the continent. The fact is that, with increasing populations and with the hopes for improving the health and nutrition standards of the peoples of tropical Africa, there is a need for a tremendous increase in both the volume and the quality of the foodstuffs made available. The total annual caloric intake of food in most areas is below the minimum health standards laid down by bodies such as the Food and Agricultural Organization of the United Nations: even where the diet may seem adequate, it may not be so because of liver diseases, worm infestations or other intestinal diseases. Most African diets lack important nutritional elements so that pre-natal and infant mortality rates are high, and degenerative diseases in both children and adults are very common. Thus agricultural, medical and demographic problems are all closely inter-related, and demand most careful survey and study by groups of specialists.⁹

Studies of Food and Farming

There is a growing literature on agriculture in various parts of tropical Africa. They range from detailed accounts of methods within the framework of social anthropological studies, like Audrey I. Richards' study on the Bemba of Northern Rhodesia¹⁰ and P. de Schlippe's account of Zande agriculture on the Congo/Sudan border,¹¹ to agricultural treatises compiled by agricultural and other officers that are concerned with whole countries.¹² Often there is a readily understood emphasis upon those crops that earn revenue and are principal exports — like cocoa in Ghana, or cotton in Uganda or the Sudan. One very large volume is solely concerned with cocoa production in Nigeria.¹³ Quite a lot has been recorded about the growing of food crops, both in published work and in district and departmental reports and files, but there is generally little quantitative assessment of the food supply available in any particular area. Only in the study of subsistence crop production in Uganda by a geographer, D. N. McMaster, is the subject dealt with at any length.¹⁴ There is a brief paper on the Gold Coast's food supplies by another geographer, H. P. White,¹⁵ while nearly thirty years ago M. and S. Fortes published their paper on the food of the Tallensi, who live in the northern part of what was then the Northern Territories of the Gold Coast, as one of their social anthropological studies of this tribe.¹⁶ Mention must also be made of the important volume by Bruce F. Johnston on the staple food economies of part of tropical Africa published by the Food Research Institute of Stanford University.¹⁷ Fortunately more studies are now in progress, and reference is made later to A. S. MacDonald's work which, like McMaster's, deals with food production in Uganda (see below, p. 61). But it will be a long time before we know anything like enough about these matters, and statistical data are going to remain very scanty. Even where there have been censuses of agriculture, as in Nigeria¹⁸, the information is very sketchy and often little better than guess-work. There is nothing remotely comparable to the June 4th annual returns that all British farmers are compelled to make or to the similar agricultural information abstracted regularly by most European and American governments.

The Problems of Agricultural Improvement

Fortunately lack of reliable statistics does not prevent agricultural improvement, and here lies a great area for development — an area moreover where, through the Freedom from Hunger Campaign and the different Technical Aid programmes, there can be specific contributions from the more advanced countries of Europe and North America to the developing countries of Africa. There are, however, real difficulties in the way of

improvement, arising as much from physical as from social and economic conditions in these areas. In considering the problems and prospects of economic advance in tropical Africa, the limitations imposed by the physical nature of large areas must never be ignored.¹⁹ Indeed one writer has gone so far as to state that 'throughout much of Africa, especially tropical Africa, the course of man's life is still dictated in large measure by the physical environment'.²⁰ Soils are often thin and infertile; the rainfall is sometimes far too great, and sometimes much too little, and frequently erratic in its incidence from year to year; the natural vegetation is often too dense to make its clearance easy with the simple farming implements commonly used. The East Africa Royal Commission's short description, 'a harsh environment',²¹ can be applied to many other areas as well, and such a situation may be quite unaffected by all the advances in science and technology of the mid-twentieth century.

Nevertheless, a great deal can be done to improve conditions, at least within limits, in many parts of tropical Africa. Even those who recognize, and emphasize, the basically sound, though empirical, methods of many African cultivators and pastoralists admit that there is plenty of scope for improvement in their land-use methods and for the intensification of their farming. Such improvements could well be the basis for a very considerable increase in the volume of food production.

(a) *New methods of farming*

There must, for example, be a change in the prevailing methods of cultivation. The system generally known as shifting cultivation, and often now referred to in more kindly, and indeed more accurate, terms as 'bush-fallowing', may well be, as Lord Hailey put it over a quarter of a century ago, 'less a device of barbarism than a concession to the character of a soil which needs long periods for recovery and regeneration'.²² It may even be, as E. B. Worthington has suggested, that 'shifting cultivation is admirably adapted to the needs of primitive peoples, providing there is sufficient land available'.²³ But in the tropical Africa of the nineteen-sixties population is no longer sparse — indeed, as shown above, it is sometimes increasing very rapidly — and there is no longer a superfluity of land, at least of any quality.²⁴ Land which used to be left fallow for ten, fifteen, twenty or more years may have to be farmed again after a resting period of only three or four years, and in the neighbourhood of many of the growing towns land is sometimes cultivated continuously. The result of this is that, very often, only crops that make very limited demands on soil fertility, such as cassava (manioc), are grown, and the yields obtained are steadily declining. Any modifications of prevailing rotational systems of agriculture or any methods by which fertility can be maintained, such as by the

integration of cultivation with stock-keeping, by the adoption of green-manuring methods, or by the introduction of artificial fertilizers, are thus to be encouraged.

Similarly there needs to be a revolution in both thought and action among many of the pastoralist tribes of tropical Africa. Even among those peoples whose love and zeal for their livestock, especially cattle, could hardly be increased, such as the Masai of East Africa, there is ample scope for improvement in matters of breeding and rearing. In particular there needs to be constant repetition of the fact that, at least in areas with a modern economy integrated with parts of the world outside, quality is more important than quantity: that the nature of a man's flocks and herds matters more than their size. There is real necessity for the upgrading of flocks and herds by better breeding, and a pressing need for the culling of livestock, especially in those areas where the size of the animal population is already making excessively heavy demands on the supply of fodder and water available.

(b) *Water supplies*

Improvement of water supplies is an obvious way of increasing the productivity of pastoral farming in many parts of Africa, and the means whereby excessive pressure of livestock upon a limited number of water-points can be eased. Extensive water-boring campaigns have been undertaken in recent years in many arid and semi-arid districts, so that the stock-carrying capacity of extensive areas has been considerably increased. Additional supplies of water can also transform the prospects for cultivation, often making crop-growing possible in areas that would otherwise be quite unproductive. Thus there has been during the last few years a considerable increase in dry-season farming activities in the northern parts of Ghana, and there are prospects for the better provision of water in the dry coastal area to the east of the capital Accra. The construction of temporary reservoirs known as *hafirs* has become widespread in many parts of the Sudan, while the improvement of supplies on an essentially local small-scale basis has been a marked influence in the farming and settlement pattern of many of the drier areas of East Africa and of the Northern Region of Nigeria.

In some countries large-scale irrigation projects, affecting the lives of hundreds of people and the productivity of extensive areas, have been established during the last fifty years. Perhaps the most interesting of these schemes (because of the special relationships worked out between Government and people) is that in the Gezira, the area in the Sudan above Khartoum between the Blue and the White Niles, where large amounts of cotton — in addition to all the foodstuffs needed by the people newly settled in these

previously uninhabited areas — are now produced.²⁵ There has been a comparable transformation of the landscape in the great Niger bend in Mali between Ségou and Bamako, where the French-sponsored Niger Project, like the Gezira, has concentrated upon cotton cultivation,²⁶ while the Portuguese are developing a large-scale irrigation project, known as the Limpopo Scheme, in Mocambique.²⁷ But important though many of these great projects may be, whether for crop production (for food consumption or for export) or for livestock-farming, the special significance of the smaller-scale, essentially local scheme for improving watersupplies must not be overlooked. Indeed, it offers perhaps the best prospect for the improvement of farming in many areas and has been strongly commended in several of the advisory reports produced in recent years.²⁸

(c) *Prospects for mechanization*

Another matter to which much attention has been given during the post-war period is the possibility of the greater use of machinery in African farming.²⁹ Ultimately there will need to be much more mechanization of agriculture, since at present such a very high percentage of the population is, directly or indirectly, dependent upon farming activity of one sort or another. Mechanization may also one day play its part in helping to produce larger crops from less land. But at the present time the prime purpose of attempting to mechanize farming is to increase the acreage under cultivation, and thereby to grow more food. The simple replacement of hoes by ploughs may achieve this objective, though animals for drawing the ploughs may be lacking in the very extensive areas affected by the tsetse fly. The possible danger of soil erosion must also be borne in mind. The hoe merely scratches the surface, and can be used on land where many of the original trees, or at least their stumps, are left so that their roots bind the soil together: in this way they help to check the tendency of soil to be washed downslope, especially during the torrential storms that often herald the end of the dry season and the beginning of the rains, and that come when much of the surface is temporarily cleared of both natural and cultivated vegetation. Ploughs, in contrast, go deeper and turn the soil over more effectively, and their use demands a much more thorough clearing of the land before cultivation begins. Thus the pulverization of the soil is hastened and soil erosion encouraged. Where the use of the plough has been encouraged in the tropics, before adequate steps have been taken for the prevention of soil erosion, the results have sometimes been most unfortunate, and irreparable damage has been done in a remarkably short time. Equal, perhaps greater, care needs to be taken in the establishment of larger mechanized projects where, in addition to soil erosion possibilities, the problems of the ultimate regeneration of the

vegetation and the maintenance of fertility over a period of years must also be faced. So far the experience of mechanization has not been a particularly happy one, outside areas such as the High Veldt areas of Rhodesia and the Highlands of Kenya, which have hitherto been, in the main, areas of farming by Europeans using essentially European methods. The reasons for the expensive failure of the East African Groundnut Scheme in Tanganyika in the immediate post-war period are many, and are not confined to those connected with the methods of cultivation adopted: but many of the Scheme's problems were related to the nature and quality of the machinery used and to the difficulties of maintenance and repair. Even the initial clearing of the bush proved to be exceptionally difficult and was much more expensive than had been expected. Thus in the first year of operation only 50,000 acres of virgin land were cleared and cultivated at a cost which had been estimated as sufficient to clear an area ten times as great.³⁰

There is a very pressing need for research into the methods and potential benefits of mechanization under tropical African conditions, as well as for detailed study of its accomplishments where it has proved reasonably successful. One such project is the resettlement scheme around the northern end of Lake Tanganyika in Rwanda, where the land was mechanically cleared. In general mechanization, though often regarded as a panacea for African development, has met with only limited success, or with absolute failure, in those Commonwealth countries where it has been tried. It has encountered difficulties in the rice-growing experiments in the swamp lands of Sierra Leone and in groundnut cultivation in parts of the Gambia, while the Gonja Scheme in the savanna area of northern Ghana was a complete failure. Here there were physical and sociological problems, as with the Groundnut Scheme in East Africa, but the greatest difficulties were of an economic nature, and the costs of operating the mechanical equipment were out of proportion to the opportunities for the sale of the crops produced on the land cleared. The problems at Mokwa in Northern Nigeria were very similar. Though the project was well and economically managed from many points of view, there was insufficient knowledge of methods of cultivation and the economics of mechanization.³¹

Since the independence of Ghana, there have been efforts of a rather different nature, and on a much larger scale, under the auspices of the Ghana State Farms Corporation. Farming of this nature represents an entirely new form of economic activity in the country, and is therefore particularly liable to meet difficulties arising from inadequate organization or faulty management. The State Farms Corporation is responsible for making proposals for the establishment of new farms and for the approval of the budget of existing farms. But each individual farm is under the full

control of a manager who is wholly responsible for its economic success. These managers are recruited from the agricultural officers and technicians at present working in the various divisions of the Ministry of Agriculture, and there are plans for special training. It is also proposed that there shall be bonuses and other incentives so that a manager's earnings will bear some relationship to his performance as the director of operations on a State Farm. Over £G 9 million have been allocated to the Corporation in the Seven-Year Plan, a measure of the Ghana Government's interest and belief in such new methods of farming.

Before the initiation of the latest Plan there were 54 State Farms in the country, varying in size from 15 to 10,000 acres. The new ones proposed at present are nearly all of 500 acres or more. Four large farms (three with acreages exceeding 5,000 acres) are being established in northern Ghana under the direction of personnel from the U.S.S.R., and Israel is associated with two new farms, both in the Volta region. In general these farms will be concerned with the introduction of new crops and with areas at present uncultivated rather than with areas that are already farmed.

It is recognized that these completely new methods of farming under tropical conditions will raise many problems. They may, for example, lead to soil erosion, though it should not prove difficult to take appropriate preventive action. Little is known as yet about the long-term effect of chemical fertilizers when applied regularly to tropical soils, and no-one knows how readily the natural vegetation cover could be restored after a number of years of continuous farming, should this seem desirable. But these experiments provide an opportunity for learning much about these problems, and it may even be that here lie the possibilities for the agricultural and economic breakthrough so urgently needed in many parts of the tropics if the rapid increase of population is not going to raise insuperable problems of hunger, malnutrition and the maintenance of living standards.

(d) *Improved handling of food products and the prevention of waste*

It is sometimes stated that nearly half of the crops grown in the tropics are either never harvested or are inedible by the time they reach the people who might eat them. Very little quantitative information is available, though J. Forsyth has suggested that in Ghana more than one-fifth of the grain that is kept in store for more than six months is destroyed or damaged by insect attack.³² Such a situation is particularly unfortunate in those areas that suffer regularly from a 'hungry season' in the weeks immediately before the new crops are due to be harvested. It is partly a matter for more education, so that the farmers learn those means whereby crops can be most effectively stored until they are needed; it also calls for the farmers' confidence in the value of these methods, so that they are prepared to take

the risk of storage (and possible loss by disease) and to harvest more than is required immediately at harvest time. It also needs the assurance that if they take the trouble to harvest their food crops, they will be able to sell them, at reasonable prices, in the urban markets of their area.

In livestock-rearing areas similar steps need to be taken, and the economic value of killing for meat has to be constantly stressed by the authorities. Many pastoral tribes are reluctant to kill any except their oldest and weakest beasts and fail to appreciate the meat-producing qualities of their stock. Even where cattle and other animals are destined eventually for slaughter, they are often driven — on foot or by lorry or rail — for great distances to the nearest consuming markets of the coastal and other areas. They often arrive in a very weak and emaciated condition, and command in consequence only a small part of the price that they should fetch. Perhaps the most effective way of transforming the situation would be by the provision of abattoirs and meat-canning plants in the areas where the cattle themselves flourish, and factories have been established in recent years in a number of strategically placed centres. There remains, however, considerable reluctance on the part of the essentially conservative and traditional pastoral peoples to these new, and to them revolutionary, ideas, and much has still to be done to convince them of the wisdom of these new ways of using their livestock and of marketing their animal products.

(e) *Improvements in marketing methods*

The organization of a reasonable system of marketing is clearly closely tied up with the desirable measures suggested in the previous paragraphs. Considerable academic and governmental interest has been directed towards the whole subject of markets and marketing in recent years. The collection of essays, *Markets in Africa*³³, emphasizes the remarkable diversity of different types of markets in various parts of tropical Africa: it also stresses the social, as well as the economic, function of the ordinary market, whether large or small, in African society. Governments have tried, not too successfully in many instances, to improve, modernize and rationalize the prevailing systems of marketing, in an endeavour to cut out some of the middlemen (often women) involved and to speed up the movement of foodstuffs from the farm where they are harvested to the market where they are sold in the town where they are eventually consumed. But there remains a vast field, first for enquiry and then for action, if tragic losses of food supplies that have been harvested are not to be suffered before hungry people can eat them. Nowhere is this more vital than in those countries where there is a rapid transition from an essentially subsistence economy and an agrarian society to a specialized cash economy in a society that is becoming increasingly urbanized. One

writer has recently made a special plea that there should be in Ghana 'a comprehensive national survey of the markets, so varied in range and size, which throughout Ghana as in other countries of tropical Africa play the vital role . . . as media in the social and economic life of the people'.³⁴ Such an investigation is but one of the many enquiries that are made necessary by the increasing importance of population/food relationships in many parts of tropical Africa.

The Need for Survey and Stock-Taking

There are undoubtedly many ways in which agriculture could be intensified in many parts of the tropics, notwithstanding the many difficulties of the environment, and productivity could be greatly increased often by the taking of quite simple and straightforward action on the part of both governments and individuals. But so much of the basic information needed for appropriate courses of action is lacking. It is often impossible to study effectively the relationships between supplies of food and numbers of people — both now and in the future — because not enough factual data are available. What is needed everywhere is what has been called an 'inventory of land and people',³⁵ a survey and assessment of all resources alongside an appraisal of the population data available and of the census-taking methods being used in each country. All too often — and nowhere is this more true than in the developing countries of tropical Africa — we are dealing with quite inadequate statistical data, which are often only the roughest of estimates. Figures supplied by governments at the behest of the Food and Agricultural Organization of the United Nations often bear little relationship to reality and make impossible any effective comparison between countries. The difficulties confronting the compilers of accurate information on production and population are great, but so too is the challenge; and not until many more surveys and much more collection of data have been undertaken, by governments, by academic institutions, and by individual research workers, shall we be in a reasonable position to make proper predictions about the present situation and future prospects in many of the countries of Africa and elsewhere.

Sir John Russell's survey of the data available in the early 'fifties, *World population and world food supplies* (1954), underlines the importance of the recording of the necessary basic information, and in another direction the work done by Sir Dudley Stamp, and those associated with him in the field of land-use surveys, suggests ways and means of improving the present situation.³⁶ The ideas behind the World Land Use Survey, building particularly on the pioneer experience of the Land Utilisation Survey of Britain in the 'thirties, are excellent insofar as they establish the way in which land is being used at present — for cultivation, for grazing, for

building, or for other purposes. But such a survey raises a host of problems, including those of classification and of interpretation, together with the special difficulties of mapping in certain parts of the world. The enormous scale of a really world-wide survey of land use, or indeed of any other phenomena, is a further problem in itself. Even when a survey is in progress (and it is not yet started in many countries), there is the pressing necessity for a second stage — the assessment of the prospects and a forecast of the potentialities of land use in each area of study. Some of these matters are touched upon in the publications of the World Land Use Survey, but only very few of these have so far been issued, so that this vital forward-looking appraisal is available for only very restricted portions of the earth's surface.³⁷

While the availability of extensive inventories of land and people is awaited, it is not easy to suggest what broad conclusions are justified. Would the facts of population increase and of the population explosion be overwhelming in any assessment — which would accord with the views of many today as they study the information made available as a background to the Freedom from Hunger Campaign and to the United Nations' general concern about the demographic situation in certain parts of the world? Or would we be more impressed by the food potentialities of many parts of the world which at present appear to produce only a small fraction of what they may be capable of producing in future? It is dangerous to generalize, and we can only be guided by work in specific areas where appropriate studies have been undertaken.

In Ghana, for example, where the compilers of the Seven-Year Development Plan have rightly concerned themselves with the feeding of the people, emphasis has been laid on the fact that agriculture has not kept up with the growing domestic demand for food in recent years, so that local food prices have risen steadily while a part of the demand for food has been met by increased imports.³⁸ The import food bill increased from less than £G 10 million in 1951 to £G 26 million in 1961, when the burden of food imports was a major factor in the worsening balance of payments situation. If matters were allowed to continue unchecked, the imports of food by 1970 would be almost double this figure. Realizing the importance of taking steps to remedy this situation, the Ghana Government has initiated a number of agricultural policies, to some of which, such as mechanization, reference has been made earlier in this paper. The Report cites some of the reasons for the farmer's low productivity, reasons that are recognized in Ghana and are equally applicable to most parts of tropical Africa. 'He farms too small an acreage; in many parts of the country scarcity of water inhibits farming; the stock of seeds and animals available to him is of relatively poor generic quality; there has been little

or no improvement in the way of husbandry practices; agricultural credit has not been readily available; in some cases the lack of easy access to markets still prevents the full utilisation of output potential. His own low level of nutrition and health affects his productivity.’³⁹

On the opposite side of Africa, however, a different type of study leads to very different conclusions, and underlines both the dangers of generalizations and the need for scientific surveys of land use and food production. In Uganda A. J. MacDonald has studied aspects of land use in relation to the world politics and agricultural policies that might influence future agricultural developments in the country.⁴⁰ He finds that at present there is considerable overproduction of food, on the basis of an estimate by A. P. Burgess that the calorific requirements per head of population in Uganda is 2,545 calories per day, as an average for all age groups.⁴¹ He concludes that Uganda is producing 60 per cent more food than is actually required to meet the needs of the population, and that in some areas more than double what is needed is being produced. Uganda could, he believes, become a considerable exporter of foodstuffs, though, if it is going to increase its share of world markets, attention needs to be given to some of the problems of land utilization, husbandry standards and marketing.

Similar statements of potential food production are made for many other parts of Africa, though not always on the basis of as full surveys as have been made in Uganda during recent years. Typical of such statements is that made recently about Ethiopia. ‘The population is enormous and development so far has been impressive. The population now is around 21 million but estimates of agricultural resources suggest that there would be no difficulty in providing food and clothing for five times that number.’⁴²

It is also relevant to refer to those examples of really intensive cultivation that occur in some parts of tropical Africa, even on the basis of the traditional methods of cultivation. An outstanding and oft-quoted example is that of the densely peopled, intensively cultivated, food-producing area that surrounds the city of Kano in the Northern Region of Nigeria for a considerable distance: a district that is largely self-sufficient in foodstuffs and supports a considerable urban population in addition to a large rural population. By the intelligent use of animal manure and by careful methods of cultivation, good yields are obtained year after year, though there is no evidence that such a situation can be maintained indefinitely, especially in the face of the considerable increase of population made possible by, amongst other things, better health conditions and the reduction of the death rate.

Conclusion

But despite the achievement of some areas such as parts of Northern Nigeria, and the optimistic forecasts that come from other countries,

such as Ethiopia and Uganda, we must never lose sight of the global situation, and of tropical Africa's situation in relation to it. The experts of the Food and Agricultural Organization of the United Nations have repeatedly emphasized that world food production is not keeping pace with the growth of world population and that, so far from improving, the nutritional status of the world as a whole has declined.⁴³ We cannot be unaware of the danger of problems of this nature becoming problems in tropical Africa in the not too distant future. The Government of Ghana is rightly concerned with questions of its internal production of food in a country that remains, despite all the development of the past and the likely developments of the immediate future, essentially and basically agricultural. Elsewhere there are problems of local and regional, if not always national, scale and significance. The food demands of the Copperbelt towns of Zambia, for example, are not inconsiderable in a country where cultivation and stockraising are not always very easy. Problems of food production, associated with pressure of population upon the land and its resources, might well develop in the densely peopled Eastern Region of Nigeria, while in the Western Region the continued development of urbanization and the considerable size of many of the towns could cause some anxiety for the Regional Government in years to come. In Kenya African settlement schemes on land previously occupied and farmed by Europeans have already met many difficulties, and there is no indication that they are the panacea for the country's problems that some had thought they might be in pre-independence days.

What is important is that the authorities should anticipate the possible problems and be prepared to tackle them when and if they appear. Problems that are faced quickly and resolutely, and in a practical manner, can often be solved with relatively little trouble or expense. The problems that seem insuperable and overwhelming are those for which governments are unprepared and against which no preparatory measures have been taken. Perhaps one of the great contributions that the West can make to the future of the Africa of the nineteen-sixties lies in keeping these young, developing states aware of the dangers of uncontrolled population increase and conscious of the need to safeguard the use of their natural resources. Through technical aid projects, through the work of individual specialists in the field, through the organization of research activities, and perhaps most of all through agencies like the Freedom from Hunger Campaign, which enables the people of Africa to help themselves to improve and then to maintain their living standards, the West can still give invaluable help to a sub-continent that is now, politically speaking, almost wholly independent of the European associations that until very recently were of such great importance.

NOTES

The original version of this paper was read to the African Studies Association of the United Kingdom Conference in the University of Birmingham in September 1964.

- ¹ A comprehensive review of British African population statistics was carried out by R. R. Kuczynski and published in *Demographic Survey of the British Colonial Empire*, vol. I, West Africa (1948) and II, East Africa etc. (1949). There is a recent short general assessment of the position in British Africa, with particular reference to East Africa, in T. E. Smith & J. G. C. Blackler, *Population characteristics of the Commonwealth countries of Tropical Africa* (1962). *Essays on African population*, edited by K. M. Barbour and R. M. Prothero (1961), consists of a variety of contributions by geographers and sociologists. There is a general survey of the movement of peoples in tropical Africa by R. M. Prothero ('Continuity and change in African population mobility') in R. W. Steel and R. M. Prothero (editors), *Geographers and the Tropics: Liverpool Essays* (1964), pp. 189—214.
- ² *Land and population in East Africa* (1952), Col. no. 290, p. 3.
- ³ *East African Royal Commission, 1953—1955, Report* (1955), Cmd. 9475.
- ⁴ *Ibid.*, Appendix VII, pp. 462—73.
- ⁵ *Ibid.*, p. 34.
- ⁶ *Ibid.*, p. 30.
- ⁷ *Ibid.*, p. 37.
- ⁸ *Forks and hopes* (1964), p. 79.
- ⁹ There is a valuable summary, in non-technical language, of some of these nutritional and health problems in G. H. T. Kimble's *Tropical Africa* (1960), vol. II, pp. 30—42.
- ¹⁰ *Land, labour and diet in Northern Rhodesia* (1938); and 'A changing pattern of agriculture in East Africa, the Bemba of Northern Rhodesia', *Geographical Journal*, 124 (1958), pp. 302—14.
- ¹¹ *Shifting cultivation in Africa: the Zande system of agriculture* (1956).
- ¹² Among several such volumes the following are particularly important: J. D. Tothill (editor), *Agriculture in Uganda* (1940); J. D. Tothill (editor), *Agriculture in the Sudan* (1948); J. P. Moffet (editor), *Tanganyika: a review of its resources and their development* (1958); and J. B. Willis (editor), *Agriculture and land use in Ghana* (1962).
- ¹³ R. Galetti, K. D. S. Baldwin, and I. O. Dina, *Nigerian cocoa farmers* (1956).
- ¹⁴ *A subsistence crop geography of Uganda* (1962).
- ¹⁵ H. P. White, 'Some aspects of food production in the Gold Coast', in L. D. Stamp (editor), *Natural resources, food and population in intertropical Africa: Report of a symposium*, pp. 37—42.
- ¹⁶ M. and S. Fortes, 'Food in the domestic economy of the Tallensi', *Africa*, 9 (1936), pp. 237—76.
- ¹⁷ *The staple food economies of western tropical Africa* (1958).
- ¹⁸ *Report of the sample census of agriculture, 1950—51* (Lagos, 1952). Cf. the review by R. M. Prothero, 'The sample census of agriculture, Nigeria, 1950—1', *Geographical Journal*, 120 (1955), pp. 197—206.
- ¹⁹ R. W. Steel, 'Africa: the environmental setting', in W. O. Brown (editor), 'Contemporary Africa: trends and issues', *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 298 (1955), pp. 1—10.
- ²⁰ L. D. Stamp, *Africa: a study in tropical development* (2nd edition, 1964), p. 44.
- ²¹ *East African Royal Commission, 1953—1955, Report* (1955), p. 10.
- ²² *An African Survey: a study of problems arising in Africa south of the Sahara* (1938), p. 1.
- ²³ *Science in Africa: a review of scientific research relating to tropical and southern Africa* (1938), p. 377.
- ²⁴ Some of these problems, as they were beginning to show themselves in West Africa nearly twenty years ago, are discussed in R. W. Steel, 'Some geographical problems of land use in British West Africa', *Transactions and Papers, 1948*, Institute of British Geographers, 14 (1949), pp. 27—42.
- ²⁵ See A. Gaitskell, *GEZIRA: a story of development in the Sudan* (1959) and W. A. Hance, 'The GEZIRA: an example in development', *Geographical Review*, 44 (1954), pp. 253—70.

- ²⁶ See W. A. Hance, *African economic development* (1958), pp.
- ²⁷ See R. J. Harrison Church, 'The Limpopo Scheme', *Geographical Magazine*, 37 (1964), pp. 212—227.
- ²⁸ For example F. Debenham, *Report on the water resources of the Bechuanaland Protectorate, Northern Rhodesia, the Nyasaland Protectorate, Tanganyika Territory, Kenya and the Uganda Protectorate* (Colonial Research Publications No. 2, London, 1948).
- ²⁹ See *Mechanization of agriculture: inter-African conference* (C.C.T.A., London, 1955).
- ³⁰ See A. Wood, *The Groundnut affair* (1950) and S. H. Frankel, *The economic impact of underdeveloped societies: essays on international investment and social change* (1953).
- ³¹ See K. S. Baldwin, *The Niger Agricultural Project* (1957).
- ³² In 'Major food storage problems' in J. B. Wills (editor), *Agriculture and land use in Ghana* (1962), pp. 394—401.
- ³³ Edited by P. Bohannan and G. Dalton (1962).
- ³⁴ A. E. Smailes in a foreword (p. V) to D. Grove and Laszlo Huszar, *The towns of Ghana: the role of service centres in regional planning* (Accra, 1964).
- ³⁵ R. W. Steel, 'An inventory of land and people', *Journal of African Administration*, 12 (1960), pp. 211—23.
- ³⁶ See, for example, International Geographical Congress, *Report of the Commission on World Land Use Survey for the period 1949—52* (Worcester, Mass., 1952), and later reports. Cf. also J. B. Wills, 'The general pattern of land use' in *Agriculture and land use in Ghana* (1962), pp. 201—25.
- ³⁷ The publications of the World Land Use Survey include the following monographs: no. 1, T. R. Tregear, *Land use in Hongkong and the New Territories* (1958); no. 2, D. Christodoulou, *The evolution of the rural land use pattern in Cyprus* (1959); and no. 3, D. L. Niddrie, *Land use and population in Tobago* (1960). There are also reports of the World Land Use Survey for 1949—1952, 1952—1956 and 1959—1960, and two occasional papers: no. 1, M. M. Cole, *Land use studies in the Transvaal* (1956) and no. 2, D. N. McMaster, *A subsistence crop geography of Uganda* (1962), to which reference has been made elsewhere in this paper.
- ³⁸ *Ghana Seven-Year Development Plan, 1963/64 to 1969/70* (1964), p. 55.
- ³⁹ *Ghana Seven-Year Development Plan*, *op. cit.*, p. 57.
- ⁴⁰ 'Some aspects of land utilization in Uganda', *East African Agricultural and Forestry Journal*, 29 (1963), pp. 147—56.
- ⁴¹ 'Calories and proteins available from local sources for Uganda Africans in 1958 and 1959', *East African Medical Journal*, 39 (1962), pp. 449—63.
- ⁴² J. S. Skinner, 'Wealth from fertile lands', *The Times* supplement on *Aspects of modern Ethiopia*, 1 February 1965, p. II.
- ⁴³ Quoted by Sir John Russel, *World population and world food supplies* (1954), p. 6.

INDRUKKEN VAN HET ALGEMEEN MIDDELBAAR ONDERWIJS IN CONGO

H. O. HEERMA VAN VOSS *

Inleiding

In de volgende bladzijden wordt gepoogd een indruk te geven van het Algemeen Middelbaar Onderwijs. Speciaal het niveau van het onderwijs en de moeilijkheden aan dit onderwijs in een ontwikkelingsland verbonden, worden nader belicht. Deze studie wil niet pretenderen een uitputtend relaas over dit onderwerp te geven. De schrijver is zelf twee jaar op twee verschillende scholen werkzaam geweest en heeft zijn ervaringen aangevuld met de vele inlichtingen, die hij kreeg van andere leraren die eveneens in Congo werkzaam waren.

Helaas is het niet mogelijk geweest statistisch materiaal te verzamelen. Dit om de eenvoudige reden dat dit materiaal door de politieke onrust, die sinds 1960 dit land teistert, of afwezig of volmaakt onvolledig is. In deze schets is gepoogd zo objectief mogelijk het Algemeen Middelbaar Onderwijs te beschrijven en er een zo duidelijk mogelijke voorstelling van te geven.

Het onderwijssysteem in Congo

Hoewel slechts het Algemeen Middelbaar Onderwijs in Congo ter sprake zal komen, is het toch gewenst een schets te geven van het onderwijssysteem zoals dit door de Belgische administratie was opgezet.

Daarbij dient men allereerst onderscheid te maken tussen de scholen, bedoeld om de bevolking van de landelijke gemeenschappen op te voeden en die voor de opvoeding van de bevolking in de steden. De eerste interesseren ons hier verder niet.

De lagere scholen in de steden waren verdeeld in scholen van de eerste graad, die bestonden uit drie klassen, en scholen van de tweede graad eveneens bestaande uit drie klassen van elk één jaar. De kinderen die de lagere school van de tweede graad beëindigd hadden, konden toegang krijgen tot een meer uitgebreid lager onderwijs (*écoles moyennes*).

De meest begaafde leerlingen die de lagere school van de tweede graad beëindigd hadden, konden via een voorbereidingsklas van een jaar toegang verkrijgen tot een middelbare school. Van de typen middelbare school die er bestonden, was de algemeen middelbare school de voor naamste.

Deze algemeen middelbare school kan men weer in twee typen verdelen. Het eerste type komt min of meer overeen met de Hogere Burger-School

* Verbonden aan het Bureau Beleidsvoorbereiding, Ministerie van Buitenlandse Zaken.

in Nederland (*humanités modernes*), het tweede type komt in grote lijnen overeen met onze *Gymnasia (humanités classiques)*. De algemeen middelbare school waar slechts de *humanités modernes* onderwezen werden, was op haar beurt weer verdeeld in een benedenbouw van twee jaar, die voor alle leerlingen dezelfde was, en een bovenbouw van vier jaar, verdeeld in drie secties: economische sectie, wetenschappelijke sectie A en wetenschappelijke sectie B. De algemeen middelbare school waar de *humanités classiques* werden onderwezen, was vanaf het eerste jaar in drie secties verdeeld: Latijns-Griekse sectie, sectie Latijn-toegepaste wetenschappen, sectie Latijn-wiskunde.

In 1955 werden de eerste algemeen middelbare scholen opgericht, die vooreerst slechts voor jongens bestemd waren. De openbare scholen van dit type heten 'athénées', de katholieke scholen van dit type 'collèges'. Na de onafhankelijkheid van Congo werden ook protestantse en Kimbanguïstische scholen van dit type opgericht.¹

De vakken die op deze scholen worden gegeven en de examens die er worden afgenomen, zijn dezelfde als in België. De examens verschaffen dus toegang tot de Belgische universiteiten, tot de universiteit Lovanium te Léopoldville en de staatsuniversiteit te Elisabethville.

Hier zijn slechts die trekken van het onderwijssysteem in Congo toegelicht, die de plaats van het algemeen middelbaar onderwijs in dit systeem kunnen verduidelijken.

Het Onderwijs na de Onafhankelijkheid

Na de Onafhankelijkheidsverklaring en in sommige gevallen reeds ervoor begon het massale vertrek van het Belgische onderwijzend personeel en van een deel van missionarissen en zendelingen die in het onderwijs werkzaam waren. Dit ten gevolge van het feit dat vele streken onveilig gemaakt werden door stamoorlogen en partijtwisten waarvan de laatste in vele gevallen niet van de eerste te onderscheiden waren. Het hier genoemde vertrek had zijn terugslag op zowel lager als middelbaar onderwijs. In vele streken funktioneerde het onderwijs in het geheel niet meer, in andere streken nog slechts gedeeltelijk; scholen werden gesloten, heropend en wederom gesloten. Ook het wegtrekken van veel Belgisch administratief personeel uit de provincies en Léopoldville deed de organisatie en administratie van het onderwijs in de centrale regering en de provinciale besturen stagneren. Een Congolees kader ontbrak vrijwel geheel. Deze toestand duurt tot nu toe voort. In 1964 legden de opstanden in Kwilu en in Kivu het onderwijs aldaar lam.

Na de stichting van een speciale organisatie van de Verenigde Naties voor de Congo (*Organisation des Nations Unies pour le Congo*) begon de Unesco, geholpen door gelden van het Speciale Fonds van de VN, een

grootscheeps programma voor onderwijshervorming, dat niet alleen een herstel van de bestaande toestand, maar tevens een uitbreiding van het lager en middelbaar onderwijs en het vakonderwijs omvatte.

Dit plan vereiste een veel groter aantal leerkrachten dan voor de Onafhankelijkheid. In 1964 beliep het aantal uit het buitenland aangetrokken leerkrachten voor het Algemeen Middelbaar Onderwijs reeds meer dan 450. De taak van de Unesco is in dit opzicht bijzonder moeilijk, temeer daar ook de gehele organisatie en administratie van het onderwijs opnieuw moesten worden opgezet. Een gelukkige omstandigheid hierbij was, dat sinds het begin van 1962 ook vele Belgische leerkrachten terugkwamen. Niettemin kan men zich niet aan de indruk onttrekken, dat in dit ambitieuze plan het lager onderwijs het kind van de rekening werd. Dit vindt zijn oorzaak in het feit, dat na de Onafhankelijkheid vele Congolesse onderwijzers de weggetrokken Belgische leerkrachten hebben moeten vervangen. Vele van deze onderwijzers hadden hun opleiding aan kweekscholen (*écoles normales*) nog lang niet voltooid; velen hadden niet meer dan drie jaar opleiding na de lagere school genoten. Men poogde dus het tekort met deze halfgeschoolde leerkrachten, wier kennis van het Frans in de meeste gevallen volmaakt ontoereikend is, aan te vullen. Ook funktioneerden vele kweekscholen niet meer door het wegtrekken van het Belgische personeel aldaar, waardoor de toevoer van behoorlijk onderichte onderwijzers vrijwel stilstond.

Na de onafhankelijkheid zijn in het onderwijssysteem van de algemeen middelbare scholen enige wijzigingen ingevoerd. In vele scholen van dit type is een oriëntatiecyclus (*cycle d'orientation*) ingevoerd waar sterk de nadruk wordt gelegd op de vakken Frans, rekenen en eenvoudige wiskunde. Deze oriëntatiecyclus is speciaal ingesteld met het oog op de verbetering van het peil van de leerlingen alvorens zij aan het normale middelbare schoolprogramma beginnen. Daarop volgt een vierjarige bovenbouw (*cycle supérieur*), die al naar gelang van de grootte van de school, verdeeld kan zijn in een litteraire sektie, een wetenschappelijke sektie, een handels-economische sektie en een pedagogische sektie. De laatste sektie is bestemd om onderwijzers op te leiden.

Er zijn nog algemeen middelbare scholen waar deze indeling niet is toegepast.

Na een behandeling in vogelvlucht van de moeilijkheden, die zich voordoen bij het lager onderwijs, zal het overige van deze uiteenzetting betrekking hebben op het algemeen middelbaar onderwijs.

Het Lager Onderwijs

Voorzover het de lagere scholen van missie en zending betreft, was het peil van het onderwijs aannemelijk, hoewel vanzelfsprekend lager dan in

Europa. Sedert de Congolese regering besloten heeft alle buitenlandse leerkrachten in het lager onderwijs, voorzover zij voorgoed naar Europa vertrokken, door Congolezen te vervangen², is het peil nog gezakt. Als voornaamste reden kan hiervoor gegeven worden, dat de opleiding van het onderwijzend personeel op het ogenblik zeer veel te wensen over laat.

De Belgische regering was begonnen met een opleiding, waarbij men twee categorieën onderwijzers onderscheidde; de eerste bestond uit 'moniteurs', die nadat zij nog vier jaar onderwijs hadden genoten na hun lagere school, voor de klas kwamen te staan; de tweede bestond uit 'instituteurs', die voor het overgrote deel uit het buitenland kwamen en een normale kweekschoolopleiding hadden genoten. Zoals gezegd, laat op het ogenblik de opleiding zeer veel te wensen over. In een vierde klas van een school voor algemeen middelbaar onderwijs, die bestemd was als laatste opleidingsjaar voor onderwijzers, was er slechts één leerling op de veertig, die een leesbaar Frans kon schrijven. Op een Protestantse school, waar een Congolese hoofdonderwijzer was aangesteld, was het peil van de leerlingen, die hun examen aflegden voor de algemeen middelbare school, reeds na één jaar gezakt. Er zijn nog andere redenen aan te wijzen voor het betrekkelijk lage peil. Ten eerste kunnen de besten onder de onderwijzers zeer gemakkelijk in andere sectoren van de samenleving werk vinden waar zij veelal beter betaald worden, bv. bij regeringsinstellingen, banken of bedrijven. Dit omdat er vrijwel overal een ontstellend gebrek is aan enigszins geschoold personeel en de betaling in bovengenoemde sectoren is meestal beter. Ten tweede beheersen vele onderwijzers zeer slecht hun stamtaal. Dit heeft zijn terugslag op de kennisoverdracht van de Franse taal. Een Congolese onderwijzer, die niet de grammaticale en syntactische moeilijkheden van zijn eigen taal beheerst, zal het vrijwel onmogelijk zijn dezelfde moeilijkheden in het Frans aan zijn leerlingen in zijn (hun) stamtaal duidelijk te maken. Ten derde zijn veelal de exameneisen voor onderwijzers zeer laag gesteld en houdt men zich zelfs daaraan — uit opportuniteitsoverwegingen — niet.

Het spreekt vanzelf, dat indien de leerlingen op lagere scholen de Franse taal grammatikaal en syntactisch enigszins willen beheersen, zij toch eerst een inzicht in de structuur van hun eigen taal zullen moeten verkrijgen, want voordat zij het Frans werkelijk beheersen, zullen zij toch de structuur daarvan vanuit hun eigen taal moeten benaderen.

Voor alles dient dus de onderwijzersopleiding verbeterd te worden. Zolang deze niet verbeterd is, zal het peil van het onderwijs aan lagere en middelbare scholen zakken. Het is natuurlijk mogelijk de onderbouw van twee jaar (*cycle d'orientation*) met nog een jaar uit te breiden, of een tweede voorbereidingsklas in te lassen tussen het lager en het middelbaar

onderwijs, maar dit verlegt slechts de moeilijkheid en lost haar niet op. Zolang de leerlingen op de lagere scholen niet goed hun stamtaal hebben geleerd en een grote dosis elementaire kennis van het Frans hebben opgedaan — daarbij onderwezen door goed onderlegde onderwijzers — zal een derde klas, toegevoegd aan de onderbouw weinig nut opleveren, daar het onderwijs in de onderbouw van de algemeen middelbare scholen uitgaat van een grote dosis elementaire kennis van het Frans. Hier zit dus de 'bottleneck'. Op de lagere school moet reeds de 'overdracht' d.m.v. de stamtaal op het Frans plaats hebben. Hiertoe dient vooral de opleiding der onderwijzers ('moniteurs' en 'instituteurs') verbeterd te worden. Zelfs het stichten van kweekscholen voor 'régents' is niet het voornaamste ogenblikkelijke doel,³ maar van scholen waar gewone onderwijzers goed worden opgeleid. Het dient hier duidelijk gezegd te worden, dat de schrijver van dit artikel allerminst tegen opleiding van leerkrachten voor het middelbaar onderwijs is, slechts dient op het ogenblik beseft te worden, dat een verbetering van de opleiding louter en alleen voor het lager onderwijs de hoogste prioriteit heeft. Zolang het lager onderwijs in het slop zit, zal dit zijn terugslag hebben op het niveau van het middelbaar onderwijs — en zelfs van het universitair onderwijs — in die zin dat dit achteruit zal gaan. Bij de behandeling van het middelbaar onderwijs zal de vertragende werking van het slechte lager onderwijs op de middelbare scholen ter sprake komen.

Verskillende oorzaken van de gebrekkigheid van het middelbaar onderwijs.

Door een uitermate gebrekkige kennis van het Frans van de leerlingen op de middelbare scholen, wordt het volvoeren van een leerprogramma, dat is afgestemd op een redelijke kennis van die taal, veelal tot een onmogelijkheid. Slechts die algemeen middelbare scholen, die leerlingen betrekken van de enkele goede lagere scholen die er zijn en op grond van bepaalde voorrechten nog een strenge selectie bij de toelating kunnen toepassen, handhaven nog een redelijk peil. Hoe dit euvel, het gebrek aan kennis van de Franse taal, verholpen kan worden, is aangegeven bij de behandeling van het lager onderwijs. De schrijver is steeds genoodzaakt geweest de Franse tekst die hij op het bord schreef — voor de meeste vakken en in de meeste klassen waren er geen boeken — te verklaren. Soms bleken elementaire woorden aan de meeste leerlingen in de eerste klas en aan velen in de tweede en derde klas onbekend te zijn.

Verder is een ernstige handicap voor een goed funktionieren van het onderwijs het gebrek aan leermiddelen. Op vele scholen bezitten de leerlingen vrijwel geen schoolboeken. Voor vele leerlingen blijken een paar schriften en een ball-point al een waardevol bezit te vormen.

Geschiedkundige, aardrijkskundige en botanische platen zijn of in het

geheel niet of slechts zeer onvolledig aanwezig, enkele zeer bevoorrechte scholen uitgezonderd. Is de leraar genoodzaakt geschiedkundige en aardrijkskundige kaarten op het bord te tekenen, dan is dit een tijdrovende bezigheid. Het ontbreken van deze primaire visuele middelen is een des te groter bezwaar waar juist bij het ontbreken van boeken wandkaarten nog enigszins de monotonie van het diktaat kunnen teniet doen. Bovendien is het de leraar, doordat hij gedwongen wordt zijn lessen op het bord te schrijven en kaarten te tekenen, onmogelijk het vastgestelde leerprogramma ook maar voor de helft te volbrengen.

De omgeving, waarin de leerlingen na schooltijd terugkeren, bevordert allesbehalve een nauwgezette studie. In de meeste 'huizen' van de leerlingen is geen licht en heerst een rumoerige sfeer. De familie is altijd in grote getale aanwezig en een volledige ongeletterheid van de meesten draagt ertoe bij dat vrijwel iedereen zijn tijd pratend doorbrengt. De leerlingen, die in de buurt wonen van het kleine aantal wegen die verlicht zijn, en de moed ertoe opbrengen, ziet men dan ook 's avonds onder een lantaarnpaal hun lessen leren.

Voorts treden er nog wonderlijke fouten op bij de distributie van het leer materiaal dat voorhanden is. Op sommige scholen bv. werd in de tweede klas van de tweejarige oriënteringscursus een geschiedenisboek onder de leerlingen rondgedeeld, dat de Romeinse geschiedenis en het begin van de Middeleeuwen beschreef en voor de behandeling waarvan — gezien het leerprogramma — men drie maanden had, terwijl in Frankrijk dit boek gedurende het gehele jaar van de tweede klas behandeld werd. In het algemeen zijn de leerlingen zeer gedisciplineerd en tonen zij zich leergierig. Wat dit laatste betreft moet men echter niet uit het oog verliezen, dat het ook een soort mode is zich leergierig te tonen; de verwikkelijking blijft in de meeste gevallen achter bij het woord.

Een andere omstandigheid, die een goede voortgang van het studieprogramma in sommige gevallen ernstig belemmert, is dat de plaatsing van vele scholen geen enkel verband vertoont met de spreiding van de stedelijke bevolking. Dit brengt met zich mee dat vele leerlingen enorme afstanden moeten afleggen, temeer daar bv. een stad als Léopoldville uit een groot aantal agglomeraties bestaat die onderling ver uiteengelegen zijn. Neemt men dan nog de zeer gebrekkige transportmogelijkheden in aanmerking dan is het niet verwonderlijk, dat vele leerlingen drie à vier uur per dag onderweg zijn om hun school te bereiken.

Het zou althans voor een gedeelte mogelijk zijn de remmende invloed van het milieu op het onderwijs te elimineren, indien het huiswerk onder de supervisie van de leraren op school gemaakt zou worden. Op de volgende manier zou dit zonder veel omhaal — voor die scholen die er behoefte aan hebben, en dat zijn de meeste — verwerkelijkt kunnen worden.

Indien men alle lesuren met vijf minuten zou verminderen, spaart men een half uur per dag ofwel zeker twee en een half uur per week. Bestaat nu bv. zo'n school uit negen klassen en zijn er vijftien leraren aan die school verbonden, dan kunnen elke dag drie leraren elk drie klassen gedurende twee en een half uur per dag (de zaterdag uitgezonderd) surveilleren. Iedere leraar behoeft dit dan maar eenmaal per week te doen. De voordelen, aan een dergelijk systeem verbonden, zouden zeer groot zijn. Verder is het van groot belang dat de middelbare scholen van schoollaboratoria worden voorzien. Het is de leerlingen volkomen onmogelijk ook maar iets op te steken van de lessen in natuur- en scheikunde, indien zij niet in staat zijn proeven in redelijk voorziene schoollaboratoria bij te wonen.

Selektie van leerlingen

De selektie van leerlingen voor het algemeen middelbaar onderwijs laat veel te wensen over. Het denkbeeld dat alle leerlingen die de lagere school hebben gevolgd, vanzelfsprekend ook het middelbaar onderwijs moeten volgen, heeft zich onwrikbaar vastgezet.⁴ De ambachtsscholen zijn bij de bevolking die het handwerk — vooral in de landbouw — veracht, niet in trek. Het toelaten van vele leerlingen die totaal ongeschikt zijn om het middelbaar onderwijs te volgen, haalt het gemiddelde van een klas sterk naar beneden en remt bovendien de goede elementen in hun vorderingen, omdat de leraar toch gedwongen wordt zich min of meer aan het gemiddelde peil van de klas aan te passen in zijn onderwijs. Anderzijds zijn de tests die de leerlingen moeten afleggen, voor zij worden toegelaten tot de middelbare school allesbehalve aangepast aan de eisen die men, de lokale omstandigheden in acht genomen, mag stellen. De schrijver heeft gesurveilleerd bij een test die de leerlingen van de lagere school werd voorgelegd. Deze test was zo moeilijk dat slechts één leerling op de veertig meer dan vijftig procent voor de test behaalde. Zelfs in aanmerking genomen dat het peil van de kennis van de leerlingen erg laag is, geeft dit resultaat toch aan dat de test te moeilijk was. In de andere klassen die gesurveilleerd werden, was het resultaat ongeveer hetzelfde. Het Frans van deze test was bovendien vrijwel even moeilijk als het Franse proefwerk dat op de middelbare school, waar men surveilleerde, werd voorgelegd aan de leerlingen die moesten overgaan van de derde naar de vierde klas; leerlingen, die drie jaar Frans meer hadden gehad! Bij het opstellen van tests voor toelating tot het middelbaar onderwijs zou het aanbeveling verdienen tevoren een commissie van leraren te raadplegen.

De Leerlingen

De uiterlijke omstandigheden waaronder de leerlingen moeten werken, werden in het voorgaande reeds besproken. In het volgende zal dus iets

gezegd worden over de houding van de leerlingen zelf. In het algemeen kan worden gesteld, dat de leerlingen die het middelbaar onderwijs gaan volgen, al gedeeltelijk een acculturatieproces hebben doorgemaakt, daar zij het lager onderwijs gevolgd hebben hetzij op een openbare school hetzij op een missie- of zendingsschool. Toch zijn animistische tendenzen — om deze zeer algemene term maar te gebruiken — allerminst afwezig in hun bestaan. De meesten onder hen wanen zich nog omgeven door een natuur die zich op elk willekeurig moment en vooral op momenten, die veranderingen in het menselijk bestaan markeren, ten goede of ten kwade doet gelden. Zij zijn dus konstant omgeven door krachten die zij konstant te vriend moeten houden en zij zijn voortdurend in de weer in hun omgeving een gunstig evenwicht tot stand te brengen. Voor de Europeaan die niet veel persoonlijk contact heeft met Congolezen, blijft dit meestal verborgen, maar hem die van sommigen — en daar blijft het bij — het persoonlijk vertrouwen heeft kunnen winnen, wordt allengs duidelijk hoe sterk deze houding nog in hun voelen en denken een rol speelt. Met één voorbeeld moge hier volstaan worden. In de tweede klas van de oriënteringscyclus van de Protestantse school, waar de schrijver heeft les gegeven, waren twee zeer intelligente leerlingen; de eerste was de eerste van zijn klas, de andere de derde. Op een zeker ogenblik ging de laatste naar de directrice van de school en beklagde zich dat de eerste leerling een fetisch tegen hem had opgericht en dat daar de oorzaak lag, dat hij niet meer numero één van zijn klas was, zoals in het eerste jaar op die school. Daar hij zijn mening nog extra wilde staven, zei hij nog dat zijn neef in de derde klas (dus de eerste klas van de bovenbouw) zijn opvatting deelde. Deze neef, de eerste van zijn klas, bevestigde eveneens, dat er een fetisch was opgericht. Het meest opvallend is, dat het hier dus ging om twee zeer intelligente leerlingen die desondanks nog vast geloofden in de macht van het fetisch. De leerling uit de tweede klas die zich beklagd had, was er vast van overtuigd, dat het fetisch dat de andere leerling tegen hem had opgericht, hem in de ontplooiing van zijn intelligentie belemmerde. Het is dus duidelijk, dat vele leerlingen in dit stadium van de acculturatie er zeker nog twee verklaringsmethoden op na houden, waarvan de ene gebruikt wordt om de hun voorgelegde leerstof te bemachtigen — laten wij dit de rationalistische verklaringswijze noemen — en de andere voortkomt uit hun zienswijze, dat zij bepaalde gebeurtenissen beschouwen als uitvloeisel van een intentioneel op hen gerichte omgeving, terwijl de moderne mens meer geneigd is deze gebeurtenissen aan zichzelf te wijten of een causaal verband erin te ontdekken.

Wat betreft de intelligentie van de leerlingen, deze is zeker niet minder dan die van de Europese, indien men rekening houdt met het feit dat hun vooropleiding veel te wensen overlaat en hun milieu een remmende

faktor op hun ontwikkeling vormt. Vooralnog heeft de schrijver de indruk dat het overgrote deel meer aanleg heeft voor talen dan voor de exacte vakken. Deze speciale aanleg is echter voor een groot deel uit milieu-factoren te verklaren. Ten eerste zijn de meeste Congolezen al gewend meer dan één taal te spreken, gezien de grote hoeveelheid stamtalen die alleen al in Congo gesproken worden. Ook al behoren de meeste van deze talen tot de groep der Bantoetalen, dan dient men toch van talen te spreken, daar er grote grammaticale en syntaktische verschillen zijn. Elke Bantoetaal kent dan nog weer verschillende dialecten. Vele Congolezen raken er dus al vroeg aan gewend twee of soms meer talen te spreken. Een mogelijke verklaring waarom vele Congolezen meer moeilijkheden hebben met rekenkunde, wiskunde en andere exacte vakken kan liggen in het feit dat zij niet opgevoed worden in het 'schatten'. Het Europese kind wordt vanaf zijn kinderjaren een vrij streng tijdschema bijgebracht, hij leert al met zijn tijd rekenend omgaan (om zo laat dit, om zo laat dat); verder leeft het Europese kind al van jongsaf aan in een geldhuishouding (boodschappen doen), zelfs zijn spel is vaak op het rekenen en schatten afgesteld. De geldhuishouding is wel niet totaal afwezig bij de Congolezen, maar de ruil heeft toch de overhand. Indien men de term die een rol speelt bij de liquiditeitspreferentie van Keynes, het 'precautionary motive', een meer psychologische interpretatie geeft, dan kan men stellen dat het 'precautionary motive' bij de Congolezen een zeer ondergeschikte rol speelt; dit is ook zeer duidelijk te zien in de individuele huishouding. Het is evident, dat bij het 'precautionary motive' het schatten in de toekomst een overwegende rol speelt, het tijdschema en het schatten zijn hier nauw met elkaar verbonden.⁵ Het ontbreken van een stringent tijdschema in de opvoeding alsmede een grotendeels ontbreken van een geldhuishouding en van het sterk calculerende element, dat de opvoeding in onze moderne cultuur kenmerkt, kunnen ten dele een verklaring vormen voor de moeilijkheden die Congolezen ondervinden bij het onderwijs in de rekenkunde en de exacte vakken.

Voorts dient niet vergeten te worden, dat ook in onze moderne cultuur het aantal kinderen dat begaafdheid vertoont voor de exacte vakken in de minderheid is t.o.v. het aantal dat begaafdheid toont voor de talen.

De schrijver heeft sterk de indruk gekregen, dat bij vele leerlingen zeker een grote bereidwilligheid was kennis te nemen van een ander levenspatroon dan het hunne. Het is niet zo, dat er een soort anti-acculturatietendens zou bestaan. De schrijver en zijn vrouw zijn er van uitgegaan de leerlingen volkomen onbevooroordeeld tegemoet te treden en hebben ervaren, dat in het overgrote deel der gevallen de leerlingen bij hun bezoeken geen enkele verlegenheid of valse schaamte toonden. Zoals reeds opgemerkt, dient men hierbij te bedenken dat deze leerlingen

al een zekere acculturatie hadden ondergaan, wat zeker de kontakten vergemakkelijkt zal hebben. In het algemeen toonden de leerlingen zich bepaald nieuwsgierig in een voor hen totaal nieuwe omgeving. De gesprekken hadden veelal betrekking op allerlei onderwerpen, zoals de verhouding tussen Europeanen en Afrikanen, het Afrikaans nationalisme, de ontwikkeling van Afrika, het tijdvak van de kolonisatie enz. Het verdient zeker aanbeveling het contact tussen docenten en leerlingen te intensiveren daar waar dit mogelijk is, temeer daar dit contact vaak nog zeer te wensen overlaat.

De rol van de vrouw

Het staat vast dat gedurende het tijdvak van de kolonisatie men vrijwel geen belangstelling voor de opvoeding van de vrouw in de toenmalige koloniën heeft getoond. Hieraan zijn in hoofdzaak twee factoren schuld. Ten eerste had men voor een ontwikkeling van een kolonie behoefte aan mannelijke arbeidskrachten; voor een zekere scholing kwamen slechts mannen in aanmerking. Ten tweede stond twee generaties geleden, toen een veranderende houding t.o.v. de koloniën langzaam veld begon te winnen, de vrouwenemancipatie in de koloniserende landen nog in de kinderschoenen. Sinds kort wordt beseft, dat een zekere ontwikkeling van de vrouw van uitermate groot belang is voor de resultaten die het onderwijs zal afwerpen. De meisjes die nu een schoolopleiding ontvangen, zullen als moeder meer begrip opbrengen voor de plichten van hun schoolgaande kinderen dan vrouwen die geen enkele vorm van onderwijs hebben genoten. De milieufactor wordt zonder twijfel zeer gunstig beïnvloed, indien de moeder aan wie het grootste deel van de opvoeding toevalt, enigszins is onderlegd. Ook in onze moderne cultuur is het zo langzamerhand wel duidelijk, dat het milieu een zeer belangrijke invloed uitoefent op het bevattingsvermogen van het kind. Hoe kan men van een kind resultaten verwachten, indien er thuis niet de minste belangstelling wordt getoond voor het onderwijs dat het geniet? Alleen de meest wilskrachtigen zijn in staat zich van een totale onverschilligheid niets aan te trekken. Voor de toekomstige generaties in de ontwikkelingslanden is de opvoeding van de vrouw even belangrijk als die van de man.

Het onderwijsprogramma op de scholen

Het onderwijsprogramma op de algemeen middelbare school is in vele gevallen voorbarig en tevens weinig aangepast aan de lokale omstandigheden.

Ten eerste is het onderwijsprogramma voor geschiedenis en aardrijkskunde veel te weinig afgestemd op het Afrikaanse milieu. De geschiedenisboeken die werden gebruikt, behandelden de geschiedenis zuiver vanuit

de Europese kultuurkring. Geschiedenis van Afrika en van Congo werd slechts in de laatste klas van de algemeen middelbare school gegeven. Bovendien is het een algemeen euvel dat het geschiedonderwijs zich nog altijd niet heeft ontworsteld aan het schema van een lokaal (soms nationaal) en chronologisch (soms dynastiek) gerangschikte opeenvolging van sociaal-politieke feiten. In vele gevallen worden de leerlingen nog gedwongen de voor hen totaal irrelevante geschiedenis van de metropool te leren.

Men kan zich afvragen hoe dan wel het geschiedenisonderwijs gegeven zou moeten worden. In het kort kunnen enige trekken van een modern geschiedenisonderwijs geschetst worden. Ten eerste dient men ervan uit te gaan, dat de Congolees zijn omgeving niet ziet als een optelsom van objecten waar men handelend mee kan omgaan, maar als een totaliteit waaraan hijzelf participeert en die tegelijkertijd intentioneel op hem gericht kan zijn. Terwijl het Westerse, sterk discursieve denken zijn omgeving samengesteld ziet uit objecten waarmee de mens moet manipuleren, is het denken van de Afrikaan bepaald door het niet kunnen ontkomen aan de viscositeit van een mysterieus substratum dat aan alles ten grondslag ligt en waaraan hij deelneemt. De moderne mens houdt zich grotendeels staande door handelend t.o.v. zijn omgeving op te treden, de Congolees is steeds bezig een mogelijk verbroken evenwicht in de totaliteit waaraan hijzelf deel heeft, te herstellen. De Congolees handelt niet om zijn omgeving te veranderen ten eigen voordele, maar om een verbroken evenwichtstoestand te helpen herstellen. De tegenstelling is vanzelfsprekend niet absoluut, maar toch wel in het oog lopend.

Bij het geschiedenisonderwijs nu zal men ervan uit moeten gaan, dat dit moet aantonen hoe de mens door handelend op te treden zijn omgeving heeft kunnen veranderen. Een sterke nadruk moet vallen op de elementaire uitvindingen, die de homo sapiens in het begin van zijn bestaan deed (verwarming, kleding, behuizing) en waardoor hij al ten dele minder afhankelijk werd van zijn omgeving. Verder hoe de greep van de mens op de dierenwereld steeds vastere vorm kreeg (domesticatie); het optreden van veeteelt- en landbouwvolken, de overgang van een nomadisch naar een sedentair bestaan. En ten slotte hoe de ene uitvinding de andere als het ware oproept, m.a.w. dat er een acceleratieproces optreedt in het uitvinden en dat dit acceleratieproces sterk gestimuleerd werd doordat bepaalde culturen elkaar wederzijds beïnvloedden en aan de peripherie daarvan weer andere beschavingen optraden, waardoor de kennisoverdracht werd vergemakkelijkt. Duidelijk moet bovendien gemaakt worden hoe de mens zich van bepaalde aardrijkskundige data te zijnen voordele wist te bedienen (irrigatie), dit in nauw verband met het aardrijkskunde-onderwijs. In het algemeen dient het geschiedenisonderwijs

aan te tonen dat de mens zich slechts handelend aan de facticiteit van zijn bestaan kan onttrekken. Het is zeer wel mogelijk in eenvoudige termen dit aan de leerlingen duidelijk te maken.

In de eerste klas van de algemeen middelbare school zal het aardrijkskunde-onderwijs nog sterk beschrijvend moeten zijn (kontinenten, zeeën enz., van de aarde, het zonnestelsel); dit om de leerlingen te leren zich aardrijkskundig te kunnen oriënteren en hun de voornaamste beschrijvende begrippen en van de aardrijkskunde bij te brengen. In de tweede klas kan overgegaan worden naar een wat meer verklarende aardrijkskunde, die o.a. een eenvoudige verklaring van de voornaamste atmosferische verschijnselen kan omvatten.

Daarnaast dient zeker in de tweede klas al een uur te worden uitgetrokken voor aardrijkskunde-onderwijs over Congo, dat vnl. beschrijvend moet zijn. Naar het oordeel van de schrijver kan men het best in de derde klas beginnen met natuurkundige aardrijkskunde waarvoor de zeer eenvoudige grondslagen reeds in de tweede klas zijn gelegd. Juist voor leerlingen uit ontwikkelingslanden is het onderwijs in de natuurkundige aardrijkskunde zo belangrijk, omdat zij er behoefte aan hebben zich bewust te worden hoe de geografische omgeving de mens beperkingen oplegt en hoe deze kunnen worden opgeheven. Ook hierbij dient in het aardrijkskunde-onderwijs dus op een eenvoudige manier te worden aangegeven hoe de mens bepaalde aardrijkskundige gegevens te zijnen voordele kan aanwenden. Dit laatste ontbreekt veelal in aardrijkskundige schoolboeken.

Veel lof heeft de schrijver voor het rekenkunde-onderwijs, dat in het oorspronkelijke Belgische systeem reeds een goede basis legt voor een beter begrip van de algebra. In dit rekenonderwijs leert de leerling al op een wiskundige wijze met getallen manipuleren. Of de intuïtieve methode die bij het meetkunde-onderwijs wordt toegepast in de eerste klas een juiste is, meent de schrijver in twijfel te moeten trekken. Een meer logische opbouw (punt, lijn, vlak enz.) zoals ook bij het rekenkunde-onderwijs wordt gebruikt, acht hij meer op zijn plaats.

Samenvatting

Het in het voorgaande besprokene kan als volgt kort worden samengevat.

1. Het niveau van het algemeen middelbaar onderwijs kan slechts worden verbeterd door eerst het peil van het lager onderwijs op te voeren. Alle andere pogingen, zoals de vorming van een of meer brugklassen tussen lagere en middelbare school, zullen op den duur slechts lapmiddelen blijken te zijn.

2. Als eerste stap dient men het niveau van de onderwijzers te verbeteren, d.w.z. vooral hun parate kennis van een of meer stamtalen en van het Frans.
3. Om het niveau van de onderwijzers te verbeteren dient de nadruk gelegd te worden op het stichten van goede kweekscholen, waar docenten, voorzien van voldoende onderwijsmateriaal, doceren.
4. Een verbetering van de salarissen van onderwijzers kan er toe meewerken dat de beste krachten onder hen niet buiten het lager onderwijs emplooi gaan zoeken. Deze financiële adering dient men zich te getroosten in de overtuiging dat een ontwikkelingsland zich niet ontwikkelt zonder een in al zijn geledingen gedegen onderwijs.
5. In het lager onderwijs dient meer nadruk gelegd op het onderwijs in de stamtaal en op het bijbrengen van een elementaire kennis van het Frans, waaronder verstaan kan worden een dusdanige kennis dat de leerlingen zonder veel moeite de lessen op de algemeen middelbare school kunnen volgen.
6. Op de algemeen middelbare scholen dient in de eerste twee jaar nog meer nadruk gelegd te worden op de kennis van het Frans; het zou aanbeveling verdienen het Engels in de tweede klas gedurende de periode van de lager onderwijshervorming, als hiervoor beschreven, te laten vallen; het is van weinig waarde de leerlingen een vreemde taal bij te brengen in een andere vreemde taal die zijzelf nog zeer onvoldoende beheersen.
7. Onderwijsmateriaal dient in ruime mate voorhanden te zijn. Elke algemeen middelbare school moet tevens voorzien zijn van een schoollaboratorium, wat betekent dat water en electriciteit aanwezig moeten zijn.
8. Het onderwijs in de sociale vakken dient veel meer aangepast te worden aan het milieu waarin de leerlingen leven.
9. Bij tests die leerlingen moeten afleggen om toegang te verkrijgen tot het algemeen middelbaar onderwijs, dient men meer rekening te houden met het niveau van de school waar de leerlingen vandaan komen en tevens met het niveau van het algemeen middelbaar onderwijs.
10. Er moet streng op worden toegezien dat geen leerlingen tot het algemeen middelbaar onderwijs worden toegelaten, die daarvoor niet de vereiste geschiktheid bezitten.

11. De plaatsing van de scholen moet zoveel mogelijk in overeenstemming zijn met de spreiding van de stedelijke bevolking.
12. Er dient een systeem gevonden te worden dat het de leerlingen mogelijk maakt dagelijks hun huiswerk te maken onder toezicht van een aantal leraren. Een maximum van twee en een half uur gedurende vijf dagen zal voldoende blijken te zijn. Het inkorten van de lessen van vijftig minuten tot vijf en veertig minuten, dat een onderwijsverlies van tien procent met zich meebrengt, zal ruimschoots goed gemaakt worden door het feit, dat de nadelige milieubeïnvloeding bij het huiswerk maken teniet wordt gedaan.
13. Een toenemend aantal meisjes zal bij gebleken geschiktheid tot de algemeen middelbare scholen moeten worden toegelaten.
14. Het contact tussen docenten en leerlingen dient zich niet alleen te beperken tot de schooluren; er dient ruimte gelaten te worden voor sociale activiteiten waaraan zowel docenten als leerlingen deel hebben.

NOTEN

¹ Het Kimbanguïsme is een inheemse sekte van protestantse oorsprong, gesticht door Simon Kimbanguï. Omstreeks 1926 eist hij als rondtrekkend prediker de onafhankelijkheid voor zijn land. Het Belgische bestuur toont zich ongerust, omdat het aantal van zijn aanhangers met de dag stijgt; na een periode van politieke onrust wordt Kimbanguï gearresteerd en naar een uithoek verbannen. In 1933 begint het Leger des Heils zijn zendingsactiviteiten waarna vele Kimbanguïsten zich daarbij aansluiten. Na de onafhankelijkheidsverklaring van 1960 worden de Kimbanguïsten van staatswege erkend en sedert september 1963 worden hun scholen gesubsidieerd. Er bestaan nu reeds zeer veel Kimbanguïstische lagere scholen en drie grote scholen voor algemeen middelbaar onderwijs. Het aantal Kimbanguïsten groeit de laatste tijd aanzienlijk.

² Deze beslissing dateert van september 1963.

³ Een „régent” is een leerkracht die gemachtigd is in het lager onderwijs en in de eerste twee jaar van het middelbaar onderwijs les te geven. Juist dit laatste recht van de „régent” maakt de opleiding van deze categorie voor het lager onderwijs, als doelstelling op korte termijn, weinig relevant, omdat vele Congolese „régents” eenmaal afgestudeerd, zullen pogen op een middelbare school terecht te komen als zij al niet in een andere sektor van de samenleving een beroep vinden.

⁴ Op sommige algemeen middelbare scholen, o.a. op de grote colleges en athénées, bv. het Collège Albert, het Athénée de Kalina en het Athénée de la Victoire in Léopoldville, wordt nog een strenge selectie toegepast.

⁵ Bij de Westerse mens is het „precautionary motive” een uiting van de zorg om het bestaan van alledag. Het is zeer waarschijnlijk dat de zorg van de Congolees totaal anders gericht is, nl. om met zijn omgeving een evenwicht te vinden. Het evenwichtig participeren met zijn omgeving kan elk moment doorbroken worden en de Congolees is voortdurend bezig de dreiging van dit verbroken evenwicht te ontgaan of het verbroken evenwicht te herstellen. Een fenomenologische benaderingswijze van deze hele problematiek wordt door M. Heidegger in *Sein und Zeit* (S. 51, onveränderte 5. Auflage, 1941) bepleit n.a.v. een discussie met E. Cassirer over diens werk *Philosophie der symbolischen Formen*, waarvan het tweede deel over het mythische denken handelt. Het is niet onmogelijk, dat Heidegger's existentie-philosophie een bijdrage kan leveren tot een verstaan van de overeenkomsten en verschillen van Westerse en niet-Westerse levenspatronen.

SUMMARY

The above account is by no means exhaustive. The author wrote down his personal experience in this field and has added much information received from other teachers. The reader will be struck by the lack of statistical material. This is due to the fact that, owing to the politically unstable situation after independence, such material would be wholly unreliable. Schools were closed, reopened, closed again; teaching staff left the country, came back, etc. The poorly staffed administrative offices were occupied least of all with assessing the numbers of pupils attending secondary schools.

The author has, however, tried to give an impartial account and hopes that this brief survey may give some idea of the difficulties facing secondary education in the Congo and of the short-term remedies that might be applied.

General secondary education was introduced into the Congo during the last few years of the colonial administration and had not yet outgrown its teething troubles. The shortcomings were aggravated when the country, not very well equipped for this venture, suddenly became independent.

The wholesale departure of Belgian teachers and the turmoil which immediately followed independence were a heavy set-back for the educational system in general. Although a great number of the Belgian teachers re-entered the country during 1961, an even greater number remained in Belgium. Unesco set up a plan to re-establish the educational system, and set itself the ambitious — and very necessary — task to re-establish secondary education on a larger scale than before. This required a greater number of teachers on the secondary level than before independence.

While Unesco concentrated on secondary education, primary education was to a certain extent neglected. This was, however, only one of the minor causes of its falling behind secondary education. The major cause was that a great number of Belgian teachers in primary education and the greater part of the teachers in teachers' seminaries did not return to Congo after independence. Furthermore most of the minority of Congolese primary schoolteachers were not yet fully qualified. The 'monitors' (Fr. *moniteurs*) were teachers with no more than a four years' post-primary education; their French was not up to standard and their grammatical and syntactic knowledge of their own tribal language was not greatly developed. Thus Congolese pupils received a rather shaky primary education, and entered secondary schools, where all lessons are given in French, poorly equipped.

In many secondary schools the teachers, irrespective of the subject they taught, were obliged to explain text books sentence by sentence. Another impediment was the almost total lack of textbooks, maps and other school materials in many schools, so that teachers had to write everything on the blackboard, a time-consuming occupation. As to physics and chemistry, the usefulness of teaching these subjects becomes questionable in the absence of school laboratories and material for demonstrations.

Home environment in Congo is not conducive to stimulating pupils in their work because the majority of the parents are illiterates without any idea of the efforts that should be made by their children. At the present stage, therefore, as many boarding-schools as possible should be established. This might prove to be too expensive in many cases, and a system of home-work courses at school should therefore be seriously considered.

The curriculum of the secondary schools is, moreover, not adapted to the African environment. Is it necessary for African pupils to learn a detailed account of European history with all its dynastic and political implications, chronologically and politically arranged? Would it not be better first to teach them African history framed in a general history of the world stressing the evolution of man's liberation from his immediate geographical surroundings? The same may be said of the teaching of geography. In the first two years a descriptive course could be given of the world in general and of the Congo in particular. In the third form physical geography could be started, stressing those phenomena that are of particular interest to Africans (wind, rain, soil erosion, fluvial erosion, composition of the soil etc.). All this, however, can be done only if pupils are equipped with textbooks. It goes without saying that the absence of textbooks greatly delays the completion of the educational program. The highest priority in the educational system should be given to the teaching of environment as a world of objects

that can be manipulated by man, instead of a mysterious substratum in which all matter participates and may be intentionally directed against man. This clear separation of subject and object, which underlies modern thinking, is still largely lacking and its absence is one of the basic impediments to progress.

Another aim of educational reform should be the encouragement of more girls to enter primary and secondary schools. The percentage of girls visiting these schools is still very low. Unesco has started this reform, for it is very important that the next generation should be brought up by mothers who have had at least some education and are therefore more likely to appreciate the obligations imposed upon their children by a modern educational system.

Redactie :

Afrika-Studiecentrum, Leiden

Administratie-adres :

KRONIEK VAN AFRIKA
Rapenburg 8 - Leiden

Versijnt 4 maal per jaar

Jaarabonnement f. 12.—

Studentenabonnement f. 6.—